

Competències bàsiques de l'àmbit social

**A FAVOR
DE L'ÈXIT
ESCOLAR**

Economia i Emprenedoria

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Competències bàsiques de l'àmbit social

Economia i Emprenedoria

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Aquest llibre està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObra Derivada 4.0.

No es permet l'ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball coordinat pel Dr. Jaume Sarramona.

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Elaboració: **Direcció General de Currículum i Personalització**

Edició: **Gabinet Tècnic**

1a edició: **març de 2021**

Disseny de la coberta: **Estudi Carme Vives**

Índex

Presentació	4
Introducció	5
Competències bàsiques d'Economia i Emprenedoria	9
Dimensió economicosocial	10
• Competència 1. Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics per entendre com afecten la vida de les persones i el medi ambient.....	11
• Competència 2. Interpretar informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica.....	18
Dimensió emprenedora	24
• Competència 3. Dissenyar projectes tant en l'àmbit empresarial com en l'àmbit personal/professional	25
Dimensió actitudinal	33
• Actitud 1. Implicar-se activament en qüestions econòmiques amb una actitud positiva com a ciutadans i ciutadanes responsables	34
Annex 1	
Continguts clau de les competències	38
Annex 2	
Relació entre els continguts clau de les competències i els continguts curriculars	40
Annex 3	
Competències i nivells de gradació	44
Annex 4	
Portals de referència del Departament d'Educació i recursos educatius i llocs d'interès	45

Presentació

El Govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Educació, promou i lidera una ofensiva de país a favor de l'èxit escolar, amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandó dels estudis.

La Unió Europea ha establert objectius educatius en la Resolució del Consell relatiu a un marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació amb vista a l'Espai Europeu d'Educació i més enllà (2021-2030). En virtut d'aquesta cooperació, Catalunya es compromet a dedicar esforços pel que fa a la prioritat estratègica primera, que consisteix en el compromís d'augmentar la qualitat, l'equitat, la inclusió i l'èxit en tots els àmbits de l'educació i la formació, així com pel que fa als altres quatre objectius estratègics inclosos en la Resolució.

També es tindran en compte els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), inclosos en la resolució "Agenda 2030: transformar el nostre món", que el setembre de 2015 l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar, per tal de definir un full de ruta unificat per fer front als reptes globals de la humanitat. El Departament d'Educació, d'acord amb les seves competències, coordina l'ODS 4 (educació de qualitat), tot i que això no exclou que el Departament pugui estar implicat en altres fites i compromisos vinculats a altres ODS, atès el caràcter transversal de l'Agenda 2030.

D'altra banda, d'acord amb l'article 97 de la LEC (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació), els centres exerceixen l'autonomia pedagògica, a partir del marc curricular establert en el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, on es concreten les competències bàsiques, els continguts i els criteris d'avaluació.

Dins d'aquest marc de referència, el Departament d'Educació ha impulsat l'elaboració de diversos documents per al desplegament i concreció de les competències associades a les diferents matèries del currículum. El document que ara presentem correspon a les competències bàsiques de l'**àmbit social** per a les matèries optatives d'Economia i Emprenedoria, a l'educació secundària obligatòria.

Els elements que componen el document aporten informació relativa a la gradació de l'assoliment de les competències de l'àmbit, la identificació dels continguts clau associats a cada competència, les orientacions metodològiques per a l'aplicació a l'aula, exemples d'activitats d'avaluació amb indicadors relacionats amb els diferents graus d'assoliment i, finalment, una referència als recursos actualment disponibles on es poden trobar exemples pràctics d'activitats d'aula relacionats amb el desenvolupament de les competències (aplicació de recursos al currículum - ARC).

Aquest document ha estat elaborat amb la participació de professionals de professorat dels centres públics de Catalunya.

El treball dut a terme ha de contribuir a continuar avançant en la millora de la qualitat del sistema educatiu del nostre país, en l'actualització professional dels nostres docents i, en definitiva, en la millora de l'èxit educatiu del nostre alumnat.

Josep Bargalló i Valls

Conseller d'Educació

Introducció

Aquest document d'orientacions per al desplegament de les competències bàsiques de les matèries Economia i Emprenedoria de l'ESO de l'àmbit social pretén ser una guia per als docents en la seva tasca de reflexió i programació d'aquestes matèries, que faciliti a l'alumnat l'assoliment del nivell competencial bàsic per prendre decisions econòmiques tan encertades com sigui possible en un món canviant i incert, i en l'exercici d'una ciutadania responsable.

Els reptes del món actual són cada vegada més globals i complexos, intervenen moltes variables econòmiques, socials, geogràfiques, tecnològiques, culturals... Els ràpids avenços científics i tecnològics, juntament amb els canvis socials i econòmics, generen incerteses. Com a ciutadans i ciutadanes necessitem desenvolupar una sèrie de competències per viure i realitzar-nos en un món canviant i incert, i en un planeta que és finit. L'ensenyament de l'economia i l'emprenedoria ha d'ajudar a comprendre i a enfrontar-se a aquests reptes de forma crítica, responsable i solidària. Tenint en compte, precisament, que vivim en un planeta finit, cal abordar el concepte de la sostenibilitat i s'ha de fer de forma integral, tant pel que fa al seu aspecte mediambiental com des d'altres perspectives, com la sostenibilitat econòmica i la sostenibilitat de la vida.

Des d'aquestes matèries també cal contribuir que els i les alumnes construeixin la seva pròpia identitat personal a partir de l'autoconeixement i la igualtat d'oportunitats perquè siguin persones respectuoses, versàtils i amb capacitat i gust per formar-se al llarg de la vida.

Ser competent implica que nois i noies han adquirit aquells coneixements que els permetin interpretar qüestions econòmiques, de manera reflexiva i raonada, per esdevenir persones capaces d'intervenir activament i crítica en la societat aplicant els coneixements científics que proporciona la ciència econòmica. Els alumnes han de conèixer els conceptes i les metodologies de la ciència econòmica que s'especifiquen en el currículum de l'ESO, i alhora hauran de desenvolupar capacitats i comportaments que portin a la presa de consciència dels efectes de les accions individuals i col·lectives sobre l'entorn social, econòmic i natural, i a millorar-ne les condicions.

Les matèries d'Economia i Emprenedoria són matèries optatives que volen contribuir a la millora de la formació econòmica i emprenedora de l'alumnat, proporcionant una base de cultura econòmica, de raonament econòmic i de modelització que l'ajudin a posicionar-se en relació amb aspectes econòmics. La naturalesa d'aquestes matèries, completament lligades a l'actualitat i als esdeveniments del moment, implica que s'hagin de revisar contínuament i això implica un esforç addicional per als docents que les imparteixen.

Els elements que componen aquest document són: les dimensions, les competències amb les seves gradacions respectives, els continguts clau de cada competència, les orientacions metodològiques i les orientacions per a l'avaluació de cada competència. I, finalment, els annexos.

S'han definit tres dimensions: la dimensió economicosocial, la dimensió emprenedora i la dimensió actitudinal, atenent a criteris d'intencionalitat educativa i criteris epistemològics de les matèries implicades. Aquestes tres dimensions estan relacionades entre si i, com més lligams es puguin establir entre elles, més s'afavorirà un aprenentatge significatiu i rellevant que garanteixi una bona formació dels joves i la superació d'una visió estrictament disciplinària i compartimentada del coneixement.

La dimensió economicosocial engloba les competències 1 (*Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics per entendre com afecten la vida de les persones i el medi ambient*) i 2 (*Interpretar*

informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica). La dimensió emprenedora inclou la competència 3 (*Dissenyar projectes tant en l'àmbit empresarial com en l'àmbit personal/professional*). La dimensió actitudinal fa referència a l'actitud 1 (*Implicar-se activament en qüestions econòmiques amb una actitud positiva com a ciutadans i ciutadanes responsables*).

La matèria d'Emprenedoria aborda bàsicament la competència 3, però també fa referència a alguns aspectes de la competència 1. Les competències 1 i 2 es treballen principalment a la matèria d'Economia, que també incorpora elements de la competència 3. La competència actitudinal és completament transversal i s'ha de treballar en ambdues matèries.

Matèries	Competències			
	C1	C2	C3	A1
Economia	X	X	X	X
Emprenedoria	X		X	X

De cada competència s'inclou una explicació i una gradació de l'assoliment en tres nivells de consecució: satisfactori (nivell 1), notable (nivell 2) i excel·lent (nivell 3), tenint en compte que cada nivell porta implícit l'assoliment de l'anterior.

Els criteris per fer la gradació són la completesa i pertinència de les respostes i la creativitat que mostra l'alumnat, la complexitat de les estratègies emprades, així com el nivell d'abstracció i de rellevància dels conceptes abordats, i el grau d'autonomia i d'iniciativa en la resolució de les tasques, situacions i/o problemes proposats.

Si bé en els tres nivells l'alumnat ha de mostrar l'assoliment dels requisits de la competència, en un primer nivell predomina obtenir informació, conèixer, descriure i identificar; en un segon nivell es demana interpretar, analitzar i fer propostes d'actuació; en el nivell 3 es demana contrastar i valorar justificadament, comparar i plantejar propostes de millora. Respecte a l'actitud es valorarà que l'alumne o alumna mostri predisposició cap a l'acció segons els casos. El fet de valorar justificadament implica posicionar-se respecte del tema tractat. Fer propostes d'actuació o plantejar propostes de millora implica prendre decisions.

Els tres nivells positius d'adquisició s'exemplifiquen en els indicadors d'avaluació i als exemples d'activitats d'avaluació.

Les competències bàsiques que es proposen estan vinculades al currículum. S'han identificat els continguts més adients a cadascuna de les dimensions. Aquests continguts curriculars s'han agrupat en continguts clau de la competència.

A continuació, es presenten alguns suggeriments metodològics de com treballar la competència i alguns exemples i recursos que es poden utilitzar.

Posteriorment, es donen unes orientacions per a l'avaluació de cada competència, en què es proposen exemples d'indicadors. A més, per a les competències 1 i 2 es dona un exemple d'activitat d'avaluació, a la competència 3 es proporciona una rúbrica per a l'avaluació del pla d'empresa, i a les orientacions de l'actitud 1 es proporciona una graella com a exemple de pauta d'observació.

Al final del document, hi ha els annexos. En l'annex 1 es troba el quadre complet de relació entre els continguts clau i les competències. En l'annex 2 hi ha el quadre amb la relació entre els continguts clau de les competències i els continguts curriculars. En l'annex 3 hi ha un quadre amb les competències i els nivells de gradació. I en l'annex 4 es proporciona una relació dels portals de referència del Departament d'Educació i de recursos educatius i llocs d'interès que poden ser útils als docents en la seva tasca.

Encara que cada competència va acompanyada d'orientacions metodològiques i d'avaluació específiques, a continuació s'esmenten algunes consideracions d'aplicació general que contribueixen a donar significat al conjunt del document que es presenta.

Per tal que l'aprenentatge d'aquestes competències sigui significatiu, es treballarà amb un enfocament transversal i progressiu. Amb aquesta transversalitat s'ha de tenir en compte fer visible i significar el paper de les dones en la societat i en l'economia. Això no només fa referència a parlar de dones referents de la ciència econòmica o dones emprenedores, sinó també a aprofundir en aspectes propis de l'economia que es basen en estructures androcèntriques per tal d'analitzar-ne les causes i les conseqüències, i dotar d'eines als i les alumnes perquè construeixin el seu posicionament personal a l'hora de fer efectiva la igualtat de dones i homes, i des d'un vessant més inclusiu també la igualtat d'oportunitats per tothom.

En aquesta mateixa línia, cal abordar les aportacions de diferents models i perspectives de l'economia, com ara l'economia crítica, l'economia circular, l'economia social i solidària, l'economia feminista..., que es consideraran part de l'enfocament amb què el professorat abordarà aquestes competències. Això es podrà fer introduint diferents mirades: la importància i el funcionament de les empreses cooperatives, el paper del sector públic, la distribució més equitativa de la riquesa, conceptes com renda mínima garantida i renda bàsica, una economia amb perspectiva de gènere que per exemple posi en valor el treball de les cures, la dualitat de l'economia mundial amb centres i perifèries, la defensa de la sobirania alimentària o les finances ètiques... És necessària una educació financera que no es fonamenti exclusivament en l'endeutament, una altra emprenedoria que no es fonamenti en l'acció individual i la cerca de beneficis a qualsevol preu, una altra economia que no parli únicament de mercat i de creixement econòmic...

Al mateix temps, cal trencar estereotips i interpretacions simplistes de l'economia perquè l'alumnat valori la funció de les empreses com a generadores de riquesa i font de treball dintre de la societat, i el paper de l'economia en la distribució dels recursos per a la satisfacció de les necessitats.

L'alumnat ha d'aprendre nocions econòmiques bàsiques per comprendre i valorar com funciona l'economia. És necessari entendre els mecanismes de repartiment de la riquesa a la nostra societat i conèixer els deures i drets bàsics. Per això, cal introduir elements crítics i propositius per tal de donar una amplitud de punts de vista i coneixements econòmics als alumnes que seran futurs treballadors i treballadores, i futurs ciutadans i ciutadanes, en la direcció de construir una societat més justa, cohesionada i generadora d'oportunitats. Tenint en compte que això només podrà ser així des de la solidaritat, l'acció col·lectiva i la defensa dels drets, cal fomentar una ètica de la responsabilitat.

Les competències bàsiques de les matèries d'Economia i Emprenedoria de l'àmbit social es poden relacionar amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) des d'una visió holística de l'economia: erradicar la pobresa, garantir l'educació, aconseguir la igualtat de gènere, cuidar el medi ambient, i sobretot els referits a promoure el creixement econòmic sostenible i el treball digne, reduir les desigualtats i garantir una producció i un consum sostenibles.

És convenient dur a terme activitats que fan pensar, com ara dilemes morals, anàlisi i comparació de notícies econòmiques, debats o fòrums, jocs de rol, preguntes curioses, resolució de problemes... És important tenir en compte que s'han de treballar explícitament habilitats de pensament relacionades amb la ciència econòmica.

Considerar les situacions problemàtiques com a reptes engrescadors i fomentar el desig per cercar respostes a qüestions econòmiques rellevants són aspectes actitudinals estretament relacionats amb les competències proposades.

És fonamental presentar situacions, reals o simulades, en què es puguin aplicar els coneixements adquirits a diferents situacions i a diferents escales (local-global i individual-col·lectiva). Han de ser situacions significatives per a l'alumnat, amb rellevància des de la perspectiva de l'economia i l'emprenedoria.

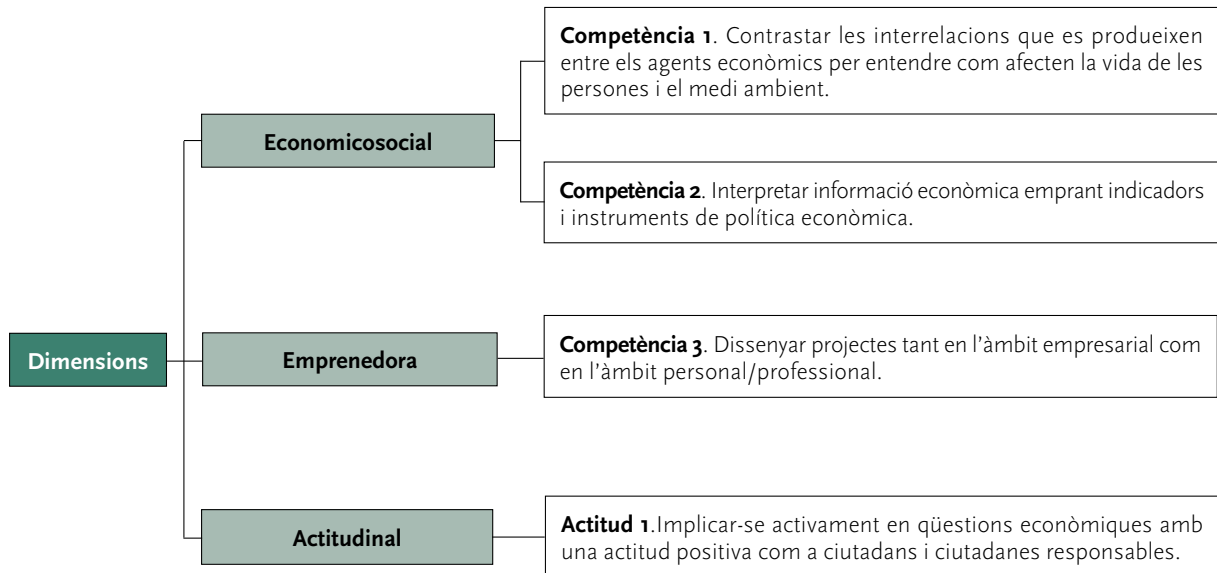
INTRODUCCIÓ

Es pot incentivar l'alumnat a participar en propostes d'institucions diverses que organitzen activitats relacionades amb l'emprenedoria i l'economia: concursos, jornades, fires...

Cal treballar textos de les ciències socials com a font documental per descriure, explicar, interpretar, justificar i argumentar fets econòmics, utilitzant vocabulari propi. També cal treballar, amb la mateixa finalitat, la lectura i la interpretació i/o representació de gràfics, taules i fórmules.

Pel que fa als agrupaments, segons l'activitat o l'aspecte a tractar es pot treballar de forma individual o en equips (cas en què s'aconsella un màxim d'entre 3-4 persones). Les posades en comú amb tot el grup classe també són aconsellables per concloure i/o compartir els resultats. Tot i això, una combinació dels tres tipus de treball pot ser el més adequat perquè permet la reflexió individual, compartir i explicar entre iguals, i treure conclusions entre totes les aportacions.

Competències bàsiques d'Economia i Emprenedoria

Dimensió economicosocial

Aquesta dimensió es basa en l'adquisició de conceptes econòmics bàsics i l'aplicació de procediments propis de la ciència econòmica que serveixen per entendre i donar resposta a qüestions de l'economia, d'una manera argumentada, i que afavoreixi la presa de decisions amb criteris ètics, solidaris i de responsabilitat social.

També implica desenvolupar habilitats per a l'anàlisi crítica de la informació, en diferents suports, mitjançant instruments digitals i d'altres, per transformar la informació en coneixement propi i comunicar-lo a través de diferents canals i formats.

La dimensió comprèn les competències següents:

- **Competència 1.** Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics per entendre com afecten la vida de les persones i el medi ambient.

Aquesta competència està enfocada en les interdependències que es creen entre els agents econòmics i que configuren els patrons de comportament dintre dels models econòmics.

- **Competència 2.** Interpretar informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica.

Aquesta competència és de caràcter més academicista, centrada en indicadors i instruments propis de la ciència econòmica.

COMPETÈNCIA 1

Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics per entendre com afecten la vida de les persones i el medi ambient

Explicació

Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics s'entén com la capacitat d'identificar els diferents actors de l'economia i la seva interconnexió, ja que les decisions d'uns tenen efectes sobre els altres i sobre el sistema en conjunt.

Aquesta competència incideix en el fet que els alumnes prenguin consciència que, com a agents econòmics, formen part d'un món global i que les seves actuacions estan interrelacionades i condicionades pels recursos disponibles que són escassos, i per les decisions econòmiques que es prenen tant a escala local com global; al mateix temps, les seves decisions tenen conseqüències sobre l'entorn que els envolta i el medi ambient.

Per assolir aquesta competència han de disposar de coneixements bàsics i rellevants sobre el model d'organització econòmica del nostre país, de la Unió Europea i d'altres països. Mitjançant aquest coneixement podran descobrir les desigualtats socials i econòmiques existents a diferents escales i explicar-ne les causes i les conseqüències i, en certa mesura, proposar alternatives d'actuació.

El desenvolupament d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat reflexionar sobre a qui beneficia i a qui perjudica una determinada decisió presa pels agents econòmics.

Aquesta competència es vincula directament amb la competència 2 d'aquesta mateixa dimensió (*Interpretar informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica*), ja que les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics són determinants en el funcionament de l'economia.

Està estretament vinculada amb la matèria Ciències Socials: Geografia i Història de l'àmbit social, concretament amb la competència 5 (*Explicar les interrelacions entre els elements de l'espai geogràfic, per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat*) i la 7 (*Analitzar diferents models d'organització política, econòmica i territorial, i les desigualtats que generen, per valorar com afecten*

la vida de les persones i fer propostes d'actuació). La seva formulació és similar, però les indicacions per dur-la a terme són les específiques de les matèries d'Economia i Emprenedoria. També està vinculada amb la competència 11 (*Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític*) pel que fa a prendre una postura personal i crítica envers la situació econòmica.

Així mateix, està relacionada amb l'àmbit de cultura i valors pel que fa a la competència 3 (*Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi*) i la competència 9 (*Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva*).

La gradació d'aquesta competència té en compte la complexitat i completesa de l'anàlisi, les variables identificades i el compromís davant de les problemàtiques. Així, en el primer nivell es demana descriure les relacions que es produeixen entre els agents econòmics per identificar el seu impacte a nivell quotidià; en el segon nivell l'alumnat ha de ser capaç d'analitzar les relacions entre els diferents agents i proposar actuacions; i en el tercer nivell es demana valorar justificadament aquestes interrelacions i plantejar alternatives viables que puguin resoldre determinats desequilibris econòmics i mediambientals.

Gradació

- 1.1.** Descriure les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics, per identificar-ne l'impacte en la vida quotidiana de la ciutadania i sobre el medi ambient.
- 1.2.** Analitzar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics, per plantejar propostes d'actuació.
- 1.3.** Valorar de manera justificada les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics i les desigualtats generades, per plantejar alternatives viables des del punt de vista econòmic i mediambiental.

Continguts clau

- Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental.
- Trets econòmics de la societat catalana, espanyola, europea i del món.
- Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació en l'economia.
- Finances personals.
- Sistemes i models econòmics.
- Principals agents econòmics.
- Desenvolupament sostenible.
- Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.
- Els grans àmbits geopolítics i econòmics.

Orientacions metodològiques

Per analitzar les interrelacions, el professorat pot plantejar una seqüència didàctica que tingui en compte, en primer lloc, la comprensió del tipus d'activitat econòmica on es produeixen i la identificació dels principals agents econòmics implicats. En segon lloc, cal analitzar el rol, les funcions i les decisions econòmiques d'aquests agents i la seva interrelació, per valorar-ne les causes i les conseqüències que provoquen. I, finalment, demanar que l'alumnat planteji propostes i actuacions basades en criteris de sostenibilitat que permetin resoldre o, si més no, pal·liar els desajustos econòmics i les desigualtats econòmiques generades. El professorat pot incloure-hi l'anàlisi de problemes econòmics semblants que s'han donat en el passat, així com les tendències que s'han produït, i fins i tot pot proposar de fer prospeccions de futur. Per exemple, quan un Estat necessita demanar diners prestats a institucions estrangeres, la causa pot ser una mala planificació pressupostària, i la conseqüència és endeutament.

S'ha de tenir en compte que proposar alternatives d'actuació suposa un posicionament dels alumnes i, per tant, es tracta d'ajudar que aquest posicionament estigui tan informat com sigui possible a partir de coneixements bàsics del funcionament de l'economia.

Per desenvolupar aquesta competència a l'aula cal presentar a l'alumnat contextos didàctics que promoguin l'anàlisi de situacions i problemes econòmics a diferents escales (local, nacional i global) i nivells d'anàlisi (microeconomia i macroeconomia). Per crear aquests escenaris didàctics el professorat pot basar-se en casos reals que apareixen en les notícies o bé recrear aquests casos a partir de simulacions o mitjançant l'estudi de casos. Per exemple, es pot proposar l'activitat "**Consumo inteligente**" que es troba al portal educatiu de Finanzas para todos, que tracta sobre accions a dur a terme per a un consum intel·ligent i responsable; es pot demanar als alumnes que facin una aproximació al càlcul econòmic que suposaria cadascuna de les accions que s'hi plantegen, i acabar reflexionant sobre si un altre tipus de consum és possible i quines serien les implicacions per a la presa de decisions de diferents agents implicats. En aquest sentit, es poden fer activitats tipus jocs de rol en què l'alumnat ha d'assumir un punt de vista concret i descriure la situació des d'aquesta perspectiva. Aquests tipus d'activitats que suposen posar-se en la pell d'altri contribueixen a forjar l'empatia i la comprensió, defugint de posicions radicals.

És recomanable, sempre que sigui possible, utilitzar situacions reals; i millor si aquestes són properes i conegudes per l'alumnat, per exemple aquelles que s'esdevinguin en el seu barri, localitat o comarca; o bé, aquelles que afecten i impliquen el col·lectiu de joves (com per exemple l'atur juvenil). Cal posar en relleu totes aquelles situacions econòmiques que provoquin injustícies i/o discriminacions; en aquesta línia s'ha de posar especial èmfasi en les reivindicacions de les dones per aconseguir la igualtat efectiva i real dintre de l'economia i la societat. També s'ha d'incidir en la situació de col·lectius més vulnerables en l'àmbit econòmic.

Cal que l'alumnat reflexioni sobre les necessitats o els desitjos que crea el mateix sistema econòmic capitalista a través de la publicitat, les modes, l'obsolescència programada... A aquest efecte, es proposa abordar el concepte d'economia social i solidària (també anomenada tercer sector). Es pot partir de la projecció del

vídeo **Spot Xarxa d'Economia Solidària: Vinc d'un món**, i després, si es considera oportú, ampliar la informació consultant la pàgina web de la **Xarxa d'Economia Solidària (XES)** per veure quines són les empreses que hi participen i quina és la filosofia d'aquest model d'economia.

També es poden plantejar activitats d'aprenentatge al voltant de l'eficiència del sistema d'economia de mercat i sobre el repartiment de la riquesa. Es pot demanar a l'alumnat que faci una recerca sobre la distribució de la riquesa a escala mundial.

Com que es treballa a partir de situacions complexes, és bo que es proposi el treball en grup per tal que els i les alumnes puguin aportar diverses mirades i, a partir de la discussió i el contrast de punts de vista justificats amb arguments econòmics, puguin enriquir el coneixement i puguin plantejar propostes i alternatives diverses.

Tanmateix, s'aconsella tractar fets econòmics d'actualitat per connectar amb els interessos de l'alumnat. A cada moment es prenen decisions econòmiques per part de tots els agents que intervenen en l'economia (governos, institucions financeres, empreses, particulars...), unes són més visibles que d'altres o criden més l'atenció per la seva importància i, per tant, se'n fa més ressò, però totes tenen repercussions positives i negatives sobre la qualitat de vida de la població, el desenvolupament econòmic i el medi ambient. L'obertura o el tancament d'un centre d'atenció primària (CAP), la pujada o baixada de l'impost sobre les escombraries, la pujada o baixada de les taxes universitàries o de l'abonament del transport públic, entre d'altres, són exemples propers que s'esdevenen i que es poden fer servir per analitzar les interrelacions que es produeixen entre els actors de l'economia.

Cal fer èmfasi en l'educació financera, ja que és un aspecte de la vida quotidiana que requereix uns coneixements bàsics i unes destreses per desenvolupar-se amb responsabilitat individual en societat. Les mateixes proves PISA han incorporat preguntes relacionades amb l'àmbit financer, que es poden utilitzar com a recurs (per exemple: **Ejemplos de preguntas. Alfabetización financiera. PISA 2015 i PISA 2012. Competencia financiera**).

Per treballar les finances personals, es pot demanar a l'alumnat que elabori un pressupost personal i/o familiar perquè entengui com funciona i com s'elabora un pressupost, com es planifica i, finalment, com es controla. Aquest aprenentatge a escala microeconòmica pot servir de base per després ampliar al nivell macroeconòmic i abordar les finances públiques a la competència 2. L'alumnat ha de prendre consciència que les fonts d'ingressos solen ser limitades mentre que les despeses són il·limitades, algunes de les quals seran fixes i imprescindibles, com per exemple menjar, habitatge..., i d'altres poden ser discrecionals, com l'oci. Per conscienciar els joves de la importància de l'estalvi, es pot utilitzar com a recurs el joc de simulació **PlayPension**, en què l'alumnat ha de treballar amb petits pressupostos d'ingressos i despeses i aprendre a fer front a imprevistos; al mateix temps, es fomenta el treball en equip i la presa de decisions de forma consensuada.

Tanmateix, s'han d'abordar valors ètics en les finances personals, per exemple apropant l'alumnat a temes de banca ètica com l'entitat **Oikocredit**; o bé, treballant aspectes relacionats amb un tipus de consum responsable que tingui en compte que "consumint votem" i que les decisions de consum també tenen efectes en el planeta i sobre la vida de les persones (per exemple, en la fabricació dels mòbils s'utilitza el mineral coltan, el consum intensiu de mòbils té efectes mediambientals, laborals i socials a les zones d'Àfrica on s'extreu aquest mineral).

També es poden consultar els recursos que ofereix el portal Finanzas para todos, o més concretament els del portal educatiu Recursos para jóvenes y profesores, com ara el joc de rol **Manejando nuestro sueldo**, en què l'alumnat haurà de treballar en equip a partir d'un dels quatre nivells econòmics d'ingressos proposats, realitzar els càlculs necessaris tenint en compte una sèrie de despeses, preparar un informe i presentar-lo. O també es poden fer servir els **jocs de preguntes financeres** que apareixen al mateix portal educatiu.

A l'hora d'analitzar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics és cabdal fer servir dades empíriques per fonamentar l'anàlisi i acompanyar l'alumnat en el procés de discerniment i pensament crí-

tic basat en evidències i no en rumors, per evitar les *fake news* i contribuir a la construcció d'una ciutadania responsable. Caldrà utilitzar fonts d'informació fiables i diversificades que aportin informació econòmica així com bases de dades estadístiques. És recomanable aprofitar el moment d'actualitat de les decisions econòmiques per traslladar-les a l'aula i treballar-les, com ara l'aprovació i posada en marxa d'una determinada mesura econòmica. S'ha d'emprar el coneixement procedent d'altres disciplines com la geografia, la història, la psicologia, etc., per analitzar les diverses variables que expliquen fets i fenòmens complexos.

Entre els procediments per a l'anàlisi i interpretació de les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics cal destacar la cerca i el contrast d'informacions diverses; la lectura i anàlisi de notícies i textos; la realització de debats en què es contraposin punts de vista diversos amb arguments del coneixement de la ciència econòmica; la pràctica de jocs de rol; i la lectura, interpretació i representació de gràfics.

Vídeos, documentals i pel·lícules també poden ser un bon recurs per treballar aspectes d'aquesta competència. Per exemple, la pel·lícula *Good Bye, Lenin!* pot servir per introduir els sistemes econòmics. O alguns capítols de programes de televisió, com els de la sèrie de TV3 *Economia en colors* de l'economista Xavier Sala i Martí sobre les decisions econòmiques: “**El que no es veu**” i “**Grana. Panenka**”. A partir dels vídeos es pot proposar la realització d'un debat. El debat en aquest context ha d'ajudar a desenvolupar la reflexió crítica de l'alumnat sobre temes econòmics i capacitar-lo perquè apliqui el coneixement i el pensament racional a l'anàlisi de problemes econòmics. Amb aquesta finalitat, és aconsellable emprar eines que ajudin a desenvolupar habilitats comunicatives per aprendre a debatre, com per exemple **les cartes conversacionals** que proposa el CESIRE. Una altra activitat respecte dels vídeos proposats seria que l'alumnat reproduïxi els experiments que surten al darrer vídeo o alguns de semblants. En aquest vídeo es fa evident la importància de la psicologia humana a l'hora de prendre decisions i com l'anàlisi del comportament humà és rellevant en la ciència econòmica. També es podria dur a terme alguna activitat sobre la teoria de jocs.

Altres recursos que es poden aprofitar per desenvolupar aquesta competència són, d'una banda, els anuncis publicitaris, per exemple l'anunci de “Dia sense IVA” que algunes marques anuncien i pot servir per introduir aquest impost, analitzar la seva importància i les seves mancances, i contribuir a la reflexió crítica sobre els missatges publicitaris. I, d'altra banda, els recursos que ofereixen entitats ciutadanes, ONG, grups ecologistes, ajuntaments, empreses, museus..., que tenen persones expertes que poden interactuar amb l'alumnat i aportar els seus coneixements i punts de vista qualificats. S'hi poden organitzar visites escolars. Per exemple, es podria fer una visita a l'àrea d'economia de l'ajuntament o es podria aprofitar si hi ha un grup ecologista o una ONG al barri per investigar quins projectes porten i quina relació tenen amb el barri; i fins i tot es podria establir una col·laboració o rebre la visita d'un dels seus membres perquè expliquin quines funcions realitzen dintre de la comunitat.

Orientacions per a l'avaluació

Per comprovar el grau de desenvolupament d'aquesta competència cal considerar tres aspectes: la capacitat que té l'alumne o alumna d'aplicar els conceptes, identificar les causes i conseqüències, i proposar solucions realistes a la situació plantejada.

Es valorarà la capacitat de l'alumnat a l'hora d'explicar l'economia com a ciència social valorant l'impacte permanent de les decisions econòmiques en la vida dels ciutadans i ciutadanes, i sobre el medi ambient; també la capacitat de conèixer i familiaritzar-se amb la terminologia econòmica bàsica i amb l'ús dels models econòmics. Cal assegurar que l'alumnat pren consciència dels principis bàsics de l'economia que s'han d'aplicar en les relacions econòmiques bàsiques tenint en compte els recursos i les necessitats.

Cal valorar la capacitat dels alumnes a l'hora de plantejar propostes d'actuació alternatives relacionant-les amb el benestar social i mediambiental. S'entén que d'aquesta manera l'alumne o alumna d'alguna manera està prenent decisions i que han de ser fonamentades.

També s'ha de valorar la capacitat de l'alumnat a l'hora de fer una planificació financera individual o familiar prenent consciència que no fer-ho pot comportar problemes de finançament, l'alt cost d'aquest finançament i que, fins i tot, pot donar lloc a problemes molt més greus arribant a perdre part dels seus béns i/o arribant a un endeutament per a tota la vida i més enllà (endeutament intergeneracional).

Alguns indicadors per a l'avaluació d'aquesta competència poden ser:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica els principals agents econòmics i les relacions que es produeixen en una situació concreta.	Identifica els principals agents econòmics i analitza les relacions que es produeixen en una situació concreta.	Identifica tots els agents econòmics i analitza les relacions que es produeixen entre ells.
Comprèn els conceptes de cost d'oportunitat, frontera de possibilitats de producció i flux circular de la renda.	Aplica els conceptes de cost d'oportunitat, frontera de possibilitats de producció i flux circular de la renda a una situació concreta.	Empra els conceptes de cost d'oportunitat, frontera de possibilitats de producció i flux circular de la renda per explicar fenòmens econòmics complexos.
Representa gràficament les relacions que s'estableixen entre els agents econòmics mitjançant el flux circular de la renda.	Representa gràficament i analitza les relacions que s'estableixen entre els agents econòmics mitjançant el flux circular de la renda.	Representa gràficament, analitza i valora justificadament les relacions que s'estableixen entre els agents econòmics mitjançant el flux circular de la renda.
Representa gràficament el cost d'oportunitat mitjançant la frontera de possibilitats de producció.	Representa gràficament i analitza el cost d'oportunitat mitjançant la frontera de possibilitats de producció.	Representa gràficament, analitza i valora justificadament el cost d'oportunitat mitjançant la frontera de possibilitats de producció.
Empra correctament un vocabulari econòmic bàsic.	Empra correctament un vocabulari econòmic ampli.	Empra correctament i amb fluïdesa un vocabulari econòmic ampli.
Descriu un fenomen o problema econòmic.	Identifica les causes i conseqüències d'un fenomen o problema econòmic.	Raona el posicionament personal respecte d'un fenomen o un problema econòmic.
Entén els problemes econòmics.	Elabora propostes de solució o alternatives de millora a un problema econòmic.	Justifica quins són els elements principals per validar una proposta de solució o alternativa de millora viable.
Confecciona un pressupost personal poc detallat o poc reflexionat.	Confecciona un pressupost personal detallat, però no sempre el té en compte en la presa de decisions.	Confecciona un pressupost personal detallat i ben reflexionat, i l'avalua prenent decisions.
...

Un exemple d'activitat d'avaluació seria la següent:

Renda bàsica universal

La situació econòmica actual ha fet ressorgir el debat al voltant del concepte de renda bàsica universal (RBU), com es pot llegir als següents titulars.

IZQUIERDA DIARIO.es

Economía

DEBAT

Renda bàsica universal, una solució capitalista als mals del capitalisme?

Un sou per a tothom, tingui feina o no, guanya adeptes

Grans empresaris i governs intenten aplicar solucions per a plantar cara a la robotització que prendrà feina dels humans

Font: Vilaweb (08.12.2016)

Font: IzquierdaDiario.es (06.07.2018)

A partir d'aquests titulars, respon a les preguntes:

1. Què s'entén per renda bàsica universal (RBU)?
2. En cas que s'implantés una RBU al nostre país...
 - 2.1. Representa gràficament mitjançant el flux circular de la renda les interrelacions que es produïrien entre els agents econòmics i explica-les.
 - 2.2. Dona la teva opinió raonada sobre la conveniència d'aquesta mesura, explicant arguments a favor i en contra.
3. Proposa una alternativa viable a la situació plantejada.

Per realitzar l'activitat cal utilitzar el vocabulari següent:

- Desigualtat
- Mercat de treball
- Deute
- Necessitats bàsiques
- Dones
- Pandèmia
- Dret
- Pobresa
- Empreses
- Polítiques
- Estat
- Precarietat laboral
- Estat de benestar
- Pressupostos
- Famílies
- Recursos econòmics
- Finançar
- Treballadors

Per valorar el nivell d'assoliment competencial de l'alumnat en aquesta activitat es proposen les següents orientacions:

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna explica correctament el concepte de renda bàsica universal. També és capaç d'identificar els principals agents econòmics implicats en el supòsit i les relacions que es produeixen, representar-les gràficament mitjançant el flux circular de la renda i explicar-les utilitzant un vocabulari econòmic bàsic.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna explica correctament el concepte de renda bàsica universal. També analitza les interrelacions que es produeixen entre els principals agents econòmics implicats en cas d'implantar la mesura plantejada, emprant correctament un vocabulari econòmic ampli, i de representar-les gràficament mitjançant el flux circular de la renda. A més a més, és capaç de plantejar alguna proposta alternativa.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna explica correctament el concepte de renda bàsica universal. També valora justificadament les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics implicats en la mesura plantejada, utilitzant correctament i amb fluïdesa un vocabulari econòmic ampli, i les representa gràficament mitjançant el flux circular de la renda. A més a més, és capaç de proposar una alternativa viable i justificada (que tingui en compte costos i beneficis econòmics i socials).

COMPETÈNCIA 2

Interpretar informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica

Explicació

Per interpretar informació econòmica és imprescindible que l'alumnat conegui les eines bàsiques que la ciència econòmica utilitza per representar la realitat econòmica: indicadors i instruments de política econòmica. L'objectiu és que l'alumnat, a través de la interpretació i l'anàlisi d'aquestes eines, arribi a ser capaç d'interrogar-se sobre qüestions econòmiques i valorar-ne les implicacions.

Aquesta competència pretén que l'alumnat sigui capaç de reconèixer, seleccionar i utilitzar adequadament les principals fonts d'informació econòmica i seleccionar els indicadors i/o instruments econòmics més apropiats en funció de l'objectiu de l'anàlisi o el problema econòmic a resoldre.

El desenvolupament d'aquesta competència ha de permetre definir i comparar algunes macromagnituds (producte interior brut, índex de preus al consum, taxa d'atur, etc.) de diferents moments històrics de l'economia catalana, espanyola, europea i internacional, per tal de conèixer-ne l'evolució i prendre consciència de la situació actual; així com analitzar les intervencions de les polítiques econòmiques (monetària i fiscal) per tal d'incidir en l'activitat econòmica i els cicles econòmics (impostos, despesa pública, tipus d'interès...). Amb aquest coneixement l'alumnat ha de ser capaç d'indagar (preguntar-se i discernir) sobre els principals temes de debat econòmic que constituirà la base per prendre decisions raonades com a ciutadans i ciutadanes.

Aquesta competència es vincula directament amb la competència 1 d'aquesta mateixa dimensió (*Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics per entendre com afecten la vida de les persones i el medi ambient*), ja que cal conèixer quines són les interrelacions que s'estableixen entre els principals actors de l'economia.

També està estretament relacionada amb les competències de la matèria Ciències Socials: Geografia i Història de l'àmbit social: 6 (*Aplicar els procediments*

de l'anàlisi geogràfica a partir de la cerca i l'anàlisi de diverses fonts, per interpretar l'espai i prendre decisions), quant a la necessitat de cercar i analitzar diverses fonts per interpretar la informació econòmica i prendre decisions; i 11 (*Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític*) pel que fa a prendre una postura personal i crítica envers la situació econòmica.

Així mateix, està vinculada amb l'àmbit matemàtic, concretament amb la competència 2 (*Emprar conceptes, eines i estratègies matemàtiques per resoldre problemes*) i amb la 6 (*Emprar el raonament matemàtic en entorns no matemàtics*) pel que fa a aplicar raonament proporcional, funcions (gràfics, taules i fórmules) i càlcul matemàtic a l'àmbit de l'economia. Fa referència a la capacitat d'aplicar coneixement matemàtic per resoldre casos en entorns econòmics.

També té relació amb les competències bàsiques de l'àmbit digital, sobretot les que tenen a veure amb el tractament de dades numèriques per a la producció de documents digitals; cercar, contrastar i seleccionar informació digital adequada per al treball a realitzar, tot considerant diverses fonts i mitjans digitals; i utilitzar entorns virtuals de treball col·laboratiu.

Aquesta competència també està relacionada amb l'àmbit de cultura i valors pel que fa a la competència 3 (*Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi*) i a la 9 (*Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva*).

La gradació dels nivells d'assoliment de la competència té en compte la diversitat de fonts emprades, la capacitat de contrastar la informació, i la complexitat i completesa d'anàlisi de les qüestions econòmiques analitzades. En el primer nivell l'alumne o alumna ha de ser capaç de conèixer indicadors i instruments de l'economia que li permetin identificar fets i fenòmens econòmics, mentre que en el segon nivell es demana també analitzar les causes i conseqüències a partir de la interpretació, i ja en el tercer nivell cal aprofundir

en la valoració a través de la comparació entre àmbits geogràfics, indicadors i moments diferents, i en la capacitat de fonamentar alternatives.

Gradació

- 2.1.** Identificar fets i fenòmens econòmics a partir del coneixement d'indicadors i instruments de política econòmica.
- 2.2.** Analitzar fets i fenòmens econòmics a partir de la interpretació d'indicadors i instruments de política econòmica.
- 2.3.** Contrastar i valorar fets i fenòmens econòmics a partir de la comparació d'indicadors i instruments de política econòmica, per plantejar alternatives de manera fonamentada.

Continguts clau

- Trets econòmics de la societat catalana, espanyola, europea i del món.
- Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació en l'economia.
- Finances públiques.
- Sistemes i models econòmics.
- Desenvolupament sostenible.
- Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.
- Els grans àmbits geopolítics i econòmics.
- Política econòmica: indicadors i instruments.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència els alumnes han de conèixer les principals eines que utilitza la ciència econòmica per descriure la realitat. En aquest sentit, els principals indicadors econòmics (com el PIB, l'IPC, la taxa d'activitat, la taxa d'atur, la taxa d'inflació...) i els diferents instruments de política econòmica (com els diferents tipus d'impostos progressius, regressius...) són la clau perquè l'alumnat sigui capaç d'analitzar fets i fenòmens de l'economia, tant de l'entorn proper com llunyà, s'hi pugui pronunciar de manera crítica i pugui prendre decisions al més encertades possible. Per exemple: identificar la relació entre el PIB, el tipus d'impostos i el benestar d'un país; explicar la relació que hi ha entre dèficit públic i deute públic... A més, l'alumnat ha de poder entendre com en el món globalitzat en què vivim, el nivell d'interdependència entre països, regions... pot afectar i modificar el grau d'eficàcia d'aquestes eines.

El paper de l'alumnat a les classes d'economia ha de ser el de protagonista del seu aprenentatge, mitjançant l'aplicació d'una metodologia fonamentada en el mètode científic del raonament com a procedimentalment ric i orientat a la comprensió de contextos dinàmics com són els econòmics.

Al llarg del curs s'han de treballar estratègies per assolir aquesta competència. D'una banda, la formulació de preguntes; la cerca, lectura, anàlisi, contrast i comparació d'informació i/o notícies de diferents fonts/mitjans i l'adopció de criteris per decidir si la informació és rellevant i fiable o no; la construcció d'arguments i explicacions tenint en compte les opinions dels alumnes i la incorporació dels punts de vista d'altri en les seves propostes. De l'altra, la lectura, interpretació i/o representació de gràfics, fórmules i taules amb indicadors econòmics; l'ús de tècniques de tractament i anàlisi de dades; la interpretació i la comparació d'algunes macromagnituds econòmiques de diferents moments històrics de l'economia catalana, espanyola, europea i internacional.

La utilització d'aquestes estratègies ha de permetre a l'alumnat valorar les repercussions del creixement econòmic sobre el medi ambient i la qualitat de vida de les persones, analitzar les polítiques econòmiques emprades pel sector públic per regular l'activitat econòmica i proposar mesures de política econòmica que puguin resoldre determinats desequilibris econòmics. Tot mitjançant la utilització d'un vocabulari econòmic adient.

A més del domini adequat dels coneixements, caldrà tenir en compte vivències i experiències de l'alumne o alumna, la maduresa, l'edat i el context en què es desenvolupa, així com la situació econòmica del moment per analitzar i interpretar els fets i fenòmens econòmics concrets. L'enfocament sistèmic permetrà combinar l'experiència escolar amb la que prové de l'esfera extraescolar.

Les activitats plantejades hauran de permetre que l'alumnat aprengui coneixements i desenvolupi habilitats, destreses i actituds per construir el seu propi pensament i els arguments econòmics que li permetin justificar tant els seus punts de vista com les seves accions, a més de ser capaç de valorar i incorporar els punts de vista i les accions d'altres. Aquestes activitats també hauran de facilitar la projecció d'allò après a qualsevol fenomen d'índole econòmica tant present com futur, valorant que una determinada situació pot explicar-se no només des de la pròpia percepció sinó també des dels coneixements adquirits i la seva interrelació. Per exemple, es pot demanar que facin prediccions sobre com afecta i afectarà la pandèmia de la COVID-19 de 2020 als principals indicadors econòmics i segons les diferents mesures de política econòmica que proposen diferents forces polítiques; es pot comparar entre països i veure'n l'evolució en el temps.

Es poden veure capítols de la sèrie de TV3 *Economia en colors*, de l'economista Xavier Sala i Martí. Per exemple el capítol "**Groc. L'arma de destrucció massiva**", que tracta sobre la inflació i els seus efectes. O el capítol "**Al loro, que no estamos tan mal**", sobre el PIB, la taxa de mortalitat i natalitat, la renda mitjana i les desigualtats entre països.

En aquesta competència és cabdal aprofitar el moment en què es fan públiques dades econòmiques oficials, i aprofitar per consultar notícies, articles de premsa i sobretot webs oficials on es troba la informació. Per exemple: publicació de les dades de l'enquesta de població activa (EPA), dades de l'índex de preus al consum (IPC), dades d'atur, debat sobre l'aprovació dels pressupostos del govern, etc. D'aquesta manera, mitjançant el modelatge del docent, l'alumnat pot aprendre els passos que es fan per trobar informació veraç i com es pot contrastar, per contribuir a contrarestar les cada vegada més esteses *fake news*.

Cal seguir un mètode rigorós i crític d'utilització de la informació, emprant tècniques de tractament de dades mitjançant les tecnologies digitals perquè aquesta informació esdevingui autèntic coneixement econòmic i social. Entre les diferents fonts d'informació econòmica trobem les pàgines oficials de diversos organismes públics i institucions, tant a escala local i estatal com supranacional i global; destaquen els instituts d'estadística (Idescat, INE, Eurostat...), altres organismes (SEPE, Banc d'Espanya, borses...), els organismes internacionals (Unió Europea, Banc Central Europeu, Reserva Federal dels EUA, Banc Mundial, Nacions Unides, UNESCO, etc.) o les organitzacions no governamentals (Oxfam Intermón, Greenpeace, etc.). La informació que hi donen té una rellevància cabdal, tant per la qualitat i actualitat de les dades que ofereixen (sobre aspectes molt diversos com economia, demografia, qualitat de vida, etc., incloent dades desagregades per sexes, per edat...) com per la veracitat i oficialitat de la font. Es pot fer alguna activitat per comprovar la fiabilitat de les fonts, com dissenyar una graella amb informació (autoria, data d'actualització...) de diferents fonts. Tanmateix, cal assegurar que l'alumnat és capaç d'identificar, seleccionar i utilitzar les fonts oficials d'informació econòmica més importants, ja que és un requisit per avançar en el desenvolupament competencial de l'àmbit.

Alguns d'aquests organismes també disposen de recursos didàctics de les diverses etapes educatives a l'abast del professorat: còmics, jocs, vídeos (per exemple, el vídeo *El monstre de la inflació* del web del Banc d'Espanya o els vídeos del portal divulgatiu Explica de l'Institut Nacional d'Estadística), pòsters, presentacions (com les de l'Agència Tributària sobre la responsabilitat fiscal), etc.

També és interessant la informació que ens poden proporcionar altres institucions més properes com ara ajuntaments, biblioteques, arxius..., ja que aquestes fonts tenen un gran interès per al coneixement de l'entorn proper (el barri, la localitat o la comarca).

A partir de les fonts, l'alumnat pot fer recerca de dades sobre la situació econòmica catalana, espanyola, europea i internacional; analitzar la informació; calcular i/o interpretar indicadors; i comunicar els resultats de la resolució de problemes. Per exemple, es pot demanar als alumnes que facin una cerca, a Internet, de les dades publicades en un període sobre creixement econòmic (PIB), atur, ocupació, inflació i tipus d'interès. I que facin una anàlisi de les dades per emetre un informe sobre la situació econòmica i les mesures que creuen que s'haurien de prendre; i després fer una posada en comú que permetrà detectar diferents mesures i observar la valoració que fan els diferents grups de la situació econòmica. S'ha de tenir en compte que, sempre que

sigui possible, s'han d'analitzar les dades desagregades per sexe i valorar si les afectacions són diferents per a homes i dones per extreure'n conclusions i poder proposar actuacions adients.

També cal que l'alumnat es familiaritzi amb el funcionament de les finances públiques (pressupostos, ingressos i despeses). En aquest punt, s'ha de fer èmfasi en la importància d'una gestió pública ètica i equitativa, necessària per garantir la igualtat d'oportunitats de tothom. Per abordar el tema de les finances, es pot partir de les finances personals, contingut clau de la competència 1. Es pot utilitzar aquest aprenentatge a nivell microeconòmic per després ampliar al nivell macroeconòmic a les finances públiques. Es pot analitzar un pressupost local, autonòmic, estatal o de la Unió Europea. L'alumnat ha de prendre consciència que les fonts d'ingressos solen ser limitades mentre que les de les despeses són il·limitades, i si no es controlen es poden provocar episodis de dèficit o superàvit amb les conseqüències corresponents. Cal insistir en el valor de l'ètica en les finances, es poden posar d'exemple casos de corrupció (mostrant els diners que s'han perdut i comparant amb l'equivalent a algun servei públic).

Es pot demanar a l'alumnat que classifiqui i analitzi les principals partides d'un pressupost públic, per exemple el de la Generalitat de Catalunya, per determinar els efectes que té la intervenció del sector públic sobre l'economia, com l'augment o la disminució d'una determinada partida té efectes sobre la resta. Per exemple, un augment de la partida d'educació o de sanitat, o un augment de la partida de l'exèrcit. I fer aquesta anàlisi i valoració segons el partit polític que estigui al capdavant del govern per poder comparar i extreure'n conclusions.

Per aprofundir en l'elaboració de pressupostos públics, es pot fer servir el joc de rol **El pressupost de Xauxa**, en què els alumnes, en grups, han d'anar prenent decisions per elaborar el pressupost d'aquest país imaginari.

També es poden treballar les finances ètiques mitjançant **Ethica: El joc de les finances ètiques**, un joc de taula de simulació que ajuda a entendre com funciona el sistema financer global i convida els jugadors a posar-se en la pell de banquers, inversors i ciutadans, i experimentar amb els comportaments i les implicacions econòmiques, socials i ambientals de la presa de decisions en matèria d'inversions.

Per treballar altres models d'economia, defugint del corrent imperant, es pot proposar a l'alumnat que reflexioni sobre els punts febles del PIB com a indicador del nivell de benestar; es pot fer una comparativa mundial amb l'índex de desenvolupament humà (IDH) o amb altres índexs, com l'índex de felicitat (trobareu un rànquing per països al web **TheGlobalEconomy.com**).

També s'ha de reflexionar sobre la manera com es porta a terme el creixement econòmic en les societats actuals sense comptabilitzar el cost de les externalitats negatives. En aquest sentit, a partir de la visualització del vídeo **Capitalisme cooperatiu** de TV3, en què l'economista Christian Felber presenta el model de l'economia del bé comú, es poden proposar activitats d'aprenentatge com cercar informació sobre la seva biografia i sobre la teoria econòmica que planteja.

Es pot proposar que els alumnes, en grups de 2 o 3, investiguin sobre quines accions de responsabilitat social porten a terme algunes empreses que siguin del seu interès. I aprofitar aquest context per treballar diferents aspectes: flexibilització de l'horari, teletreball..., per conciliar millor la vida familiar i laboral; salaris justos i no discriminatoris; valors ètics de justícia i prudència evitant acomiadar els seus treballadors davant de situacions econòmiques crítiques, buscant fórmules perquè ningú es quedi enrere i evitant l'augment de les desigualtats... També se'ls pot demanar que mirin si aquestes empreses n'han sortit beneficiades en algun sentit, com més prestigi, fidelitat dels clients, més motivació i implicació dels seus treballadors, més facilitat per obtenir finançament d'entitats sostenibles...

A més a més, es poden utilitzar declaracions de polítics i economistes per analitzar el discurs econòmic i fomentar la reflexió crítica.

Un altre recurs didàctic interessant són les sortides escolars fora de l'aula que permetin aprofitar els recursos de l'entorn i generar experiències i vivències insubstituïbles, per exemple visitar l' Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) o l'Agència Tributària.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació d'aquesta competència té per finalitat comprovar si l'alumnat és capaç d'interpretar informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica, aplicant els procediments de l'anàlisi econòmica, per fer una diagnosi de la situació; i en conseqüència plantejar actuacions i prendre decisions. També ha de permetre valorar la capacitat de l'alumnat a l'hora d'analitzar les polítiques econòmiques emprades pel sector públic per regular l'activitat econòmica, valorant-ne la finalitat i determinant-ne les repercussions sobre el medi ambient i la qualitat de vida de les persones.

Les activitats d'avaluació han de posar l'alumnat en situació d'analitzar i interpretar indicadors econòmics (taxa d'atur, taxa d'activitat, taxa d'ocupació, PIB, taxa d'inflació, deute públic...) i polítiques econòmiques (fiscal, monetària...). També han de servir per comprovar que sigui capaç de cercar, seleccionar i utilitzar fonts d'informació. Cal que prèviament el professorat hagi plantejat activitats utilitzant fonts de dades econòmiques oficials.

Altres activitats d'avaluació poden ser la interpretació de dades estadístiques, gràfics, fotografies o textos que aportin informació econòmica útil (seleccionant la informació rellevant) per interpretar fets i fenòmens econòmics diversos; identificar-ne les causes i les conseqüències; construir arguments i explicacions tenint en compte les seves opinions; incorporar els punts de vista d'altri en les seves propostes; i proposar solucions o mesures correctores realistes a la situació o desequilibri plantejat.

Alguns indicadors per a l'avaluació d'aquesta competència poden ser:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica fonts d'informació econòmica.	Identifica i selecciona fonts d'informació econòmica segons el tema a tractar.	Identifica i selecciona fonts d'informació econòmica segons el tema a tractar, i en fa un ús ètic i responsable.
Extreu conclusions a partir de diverses fonts donades.	Cerca fonts diverses per explicar un fenomen o problemàtica social.	Contrasta les diverses fonts i en discerneix el grau de fiabilitat.
Identifica les unitats de mesura.	Interpreta les unitats de mesura.	Valora i compara les unitats de mesura.
Coneix els principals indicadors de l'economia.	Interpreta els principals indicadors de l'economia.	Valora i compara els principals indicadors de l'economia.
Describeix les característiques principals de les polítiques econòmiques.	Interpreta les polítiques econòmiques i les contextualitza.	Analitza les polítiques econòmiques, les relaciona amb d'altres i en valora la finalitat.
Repeteix el que ha après sense reflexió.	Es fa preguntes i reflexiona per buscar respostes.	Es planteja reptes i raona per construir un discurs coherent.
Empra correctament un vocabulari econòmic bàsic.	Empra correctament un vocabulari econòmic ampli.	Empra correctament i amb fluïdesa un vocabulari econòmic ampli.
Identifica connexions entre diversos aspectes de l'economia.	Analitza connexions entre diversos aspectes de l'economia.	Justifica raonadament connexions entre diversos aspectes de l'economia i fa propostes de millora.
Expressa l'opinió o punt de vista que defensa.	Justifica el punt de vista amb arguments i raons suficients i adequades.	Justifica el punt de vista amb arguments i raons suficients i adequades i hi incorpora altres punts de vista.
...

Exemple d'activitat d'avaluació:

Anàlisi de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Vés al lloc web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i respon les preguntes següents.

1. Localitza l'apartat Taxes d'activitat, ocupació i atur. Per sexe i grups d'edat. Consulta la taula amb les taxes d'activitat, ocupació i atur de Catalunya.
 - 1.1. A quin període corresponen les dades?
 - 1.2. A partir de les dades de la taula, explica i comprova numèricament la relació que hi ha entre població activa, població aturada i població ocupada.
 - 1.3. Copia les dades que necessitis i calcula la taxa d'atur total i desagregada per sexe, i interpreta'n els resultats. Després, comprova que els resultats siguin correctes i justifica la teva resposta.
 - 1.4. Observes diferències entre la taxa d'atur dels homes i la taxa d'atur de les dones? Analitza'n les causes i les conseqüències.
2. Localitza l'apartat Població desocupada i taxa d'atur. Per sexe i grups d'edat. Observa el gràfic amb l'evolució de les taxes d'atur de Catalunya i d'Espanya.
 - 2.1. Quina evolució han tingut aquestes taxes? Identifica els anys en què hi ha hagut un canvi de tendència. I raona el perquè d'aquests canvis.
 - 2.2. Quins efectes té l'atur? Quines mesures es poden implementar per reduir-lo?
3. Localitza el gràfic de la Variació anual en volum del producte interior brut (PIB) per a Catalunya i Espanya.
 - 3.1. Segons el gràfic quins anys creus que són els millors i els pitjors per a l'economia de Catalunya? I per a Espanya? A què creus que és degut?
 - 3.2. Hi ha alguna relació entre l'evolució del PIB i la taxa d'atur? Justifica la resposta.
 - 3.3. Creus que el PIB mesura el benestar de la població? Raona la resposta.

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna identifica la informació demanada (de la taula i dels gràfics indicats), demostra que coneix els indicadors plantejats (població activa, població ocupada, població aturada, taxa d'atur i PIB) i reconeix correctament les unitats de mesura de cada indicador. També és capaç d'identificar alguna connexió entre atur, PIB i benestar; i d'expressar-se utilitzant un vocabulari econòmic bàsic.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna identifica i selecciona la informació demanada, i interpreta els indicadors plantejats i les unitats de mesura. També és capaç d'analitzar connexions entre atur, PIB i benestar; i d'expressar-se emprant correctament un vocabulari econòmic ampli.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna identifica i selecciona la informació demanada i la utilitza correctament. També és capaç de valorar i comparar els indicadors plantejats i les unitats de mesura, així com de justificar raonadament les connexions entre atur, PIB i benestar; i d'expressar-se utilitzant correctament i amb fluïdesa un vocabulari econòmic ampli.

Dimensió emprendedora

Aquesta dimensió és de caràcter eminentment pràctic i enfocat a l'acció per transformar idees en realitat. Se centra en el que s'anomena **iniciativa emprendedora**, que és la capacitat per identificar necessitats a cobrir o problemes a resoldre de l'entorn, per proposar solucions innovadores.

La iniciativa emprendedora és un procés social i dinàmic en què els individus, sigui sols o amb col·laboració, identifiquen oportunitats per innovar i actuar transformant les idees en projectes dintre d'un context econòmic, social, cultural... La importància de la cultura emprendedora està lligada a la seva contribució al creixement econòmic i a la creació de riquesa i benestar social.

El Consell de la Unió Europea, en la seva recomanació de 22 de maig de 2018 relativa a les competències per a l'aprenentatge permanent (2018/C 189/01), estableix la competència emprendedora com una de les vuit competències del marc de referència europeu.

Per desenvolupar aquesta competència, l'alumnat haurà de dissenyar projectes de diferents àmbits, empresarial i personal/professional, en què es treballen habilitats de planificació, organització, gestió i control, que contribuiran al seu creixement personal i professional.

L'alumnat ha de ser capaç de desenvolupar l'esperit emprendedor i la confiança en si mateix, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats.

Aquesta dimensió es concreta en una competència:

- **Competència 3.** Dissenyar projectes tant en l'àmbit empresarial com en l'àmbit personal/professional.

COMPETÈNCIA 3

Dissenyar projectes tant en l'àmbit empresarial com en l'àmbit personal/professional

Explicació

Dissenyar un projecte implica la planificació, l'organització, la gestió i el control posterior per adoptar les mesures correctores oportunes en cas de ser necessari. La planificació consisteix a analitzar la situació de partida i fixar uns objectius, unes estratègies per aconseguir-los i marcar uns criteris de decisió.

La planificació és una habilitat cognitiva fonamental que es pot definir com la capacitat de desenvolupar plans d'acció per aconseguir els objectius plantejats i escollir el més adequat a partir de la informació disponible i anticipant les conseqüències futures. Per dur a terme aquests plans d'acció caldrà determinar i ordenar un conjunt d'activitats i recursos (materials i humans) per aconseguir una finalitat determinada, és a dir, organitzar, gestionar i controlar.

Per desenvolupar aquesta competència es demana que l'alumnat elabori amb autonomia dos tipus de projectes:

- Un **projecte personal/professional** a partir d'interessos i motivacions personals per a la carrera professional. Per dur a terme aquest projecte, l'alumnat ha de partir de l'autoconeixement com a fase prèvia per analitzar interessos, aptituds i motivacions personals. Es demana que partint d'aquest autoconeixement cerqui informació sobre itineraris formatius i carreres professionals que s'adiguin a les característiques personals a fi de prendre decisions amb autonomia sobre l'itinerari personal futur.
- Un **projecte empresarial** tenint en compte les repercussions de l'activitat econòmica sobre l'entorn i el medi ambient. Aquesta competència fa referència directa a la iniciativa empenedora. Per desenvolupar aquest tipus de projecte cal una fase prèvia d'anàlisi de l'entorn. L'alumnat ha de desenvolupar una idea de negoci que parteixi d'un problema o una necessitat. Partint d'aquesta idea haurà de dissenyar un pla d'empresa amb diferents etapes i estudi de viabilitats.

Aquesta competència està estretament relacionada amb les competències bàsiques de l'àmbit personal i social en les seves tres dimensions: autoconeixement, aprendre a aprendre i participació. Es fomenta la consciència de les pròpies capacitats, del que pot fer un mateix, es desenvolupen habilitats per conduir el propi aprenentatge de manera més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i capacitats, i es promou la responsabilitat d'interessar-se per l'entorn i compartir decisions que afecten la vida comunitària i d'actuar per transformar-la i millorar-la.

També està vinculada a la competència 9 de la dimensió comunicació oral de l'àmbit lingüístic (*Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs*) pel que fa a l'ús de la llengua com a instrument de comunicació oral en l'exposició d'un projecte.

A més a més, està relacionada amb competències de l'àmbit de cultura i valors, com la competència 1 (*Actuar amb autonomia en la presa de decisions i ser responsable dels propis actes*) i la competència 10 (*Realitzar activitats de participació i de col·laboració que promoguin actituds de compromís i democràtiques*).

Cal destacar l'estreta relació d'aquesta competència amb les competències bàsiques de l'àmbit digital, sobretot les que tenen a veure amb utilitzar aplicacions d'edició de textos, presentacions multimèdia i tractament de dades numèriques per a la producció de documents digitals; cercar, contrastar i seleccionar informació digital adequada per al treball a realitzar, tot considerant diverses fonts i mitjans digitals; i utilitzar entorns virtuals de treball col·laboratiu.

Els diferents nivells de la gradació de la competència s'han establert en funció del nivell d'aprofundiment, l'originalitat i el realisme.

Per al cas del projecte **personal/professional**: en un primer nivell es valora la justificació de la tria a partir d'una anàlisi de les característiques personals així com el compliment de les fases bàsiques d'un projecte

d'aquest tipus. En un segon nivell es demana, a més, que el projecte sigui original o bé que es presenti d'una forma original, i que se centri en les pròpies capacitats. En el tercer nivell es valora, a més a més, el detall en l'aplicació dels procediments necessaris per a la realització del projecte (passos a seguir, estructura, planificació temporal...) i la proposta coherent de diversos itineraris.

Per al cas del **projecte empresarial**: en un primer nivell es valora la justificació de la tria basant-se en raons econòmiques així com el compliment de les fases bàsiques d'aquests tipus de projectes. En un segon nivell es demana, a més, que el projecte sigui original o bé que es presenti d'una forma original, i que es proposi una de les viabilitats del pla d'empresa. En el tercer nivell es valora, a més a més, el detall en l'aplicació dels procediments necessaris per a la realització del projecte (passos a seguir, estructura, planificació temporal...) i el plantejament de diferents viabilitats del pla de negoci.

Gradació

- 3.1.** Planificar i organitzar un projecte personal/professional i un projecte empresarial ben estructurats justificant-ne coherentment la tria.
- 3.2.** Desenvolupar de forma original un projecte personal/professional amb almenys un itinerari i un projecte empresarial amb almenys una viabilitat.
- 3.3.** Desenvolupar detalladament un projecte personal/professional amb diversos itineraris i un projecte empresarial amb diferents viabilitats.

Continguts clau

- Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental.
- Ètica i responsabilitat empresarial.
- Model de negoci i pla d'empresa.
- Itineraris formatius i carreres professionals.
- Finançament empresarial.
- Viabilitats: mediambiental, econòmica, financera i comercial.

Orientacions metodològiques

Ser emprenedor suposa una actitud, una manera de veure i entendre el món. És la capacitat d'identificar oportunitats i idees, i d'organitzar els recursos necessaris per transformar-les en valors. Es basa en el sentit de la iniciativa, la presa de decisions i el pensament crític, la creativitat, la resolució de problemes, la passió i la perseverança, l'assumpció de riscos i l'habilitat de treballar de manera col·laborativa en la planificació i gestió de projectes. Aquesta iniciativa no només suposa crear una empresa i treballar per compte propi, també implica aquella manera de ser i actuar amb determinació i responsabilitat sobre les pròpies decisions; una persona que treballi per compte d'altri també pot desenvolupar la capacitat d'assumir reptes interns i aportar idees valuoses per a l'evolució de l'organització en la qual treballa, és el que es defineix com a intraprenedor.

Aquesta competència es basa en la metodologia amb enfocament globalitzat d'aprenentatge basat en projectes. Així, se li demanarà a l'alumnat la creació de dos projectes. Un, el projecte personal/professional, que serà individual, malgrat que es poden fer algunes activitats amb parelles i/o grupals. I l'altre, el projecte empresarial, que per la seva complexitat i naturalesa s'aconsella que es realitzi en equips de 2 a 4 components; el docent ha d'assegurar que aquests equips siguin mixtos sempre que sigui possible i ha de garantir una composició equitativa a tots els nivells. L'objectiu també ha de ser que l'alumnat entreni habilitats de treball en equip, molt importants en la societat actual, i prengui consciència que els èxits o els fracassos depenen de les sinergies entre les persones, les organitzacions...

També s'ha de valorar l'ús de les tecnologies digitals, que ha d'afavorir la creació i/o presentació dels projectes d'una forma entenedora, atractiva i creativa. A més a més, els projectes són escenaris idonis per treballar habilitats comunicatives, per exemple mitjançant la tècnica de l'*elevator pitch*.

Cal tenir en compte, tant pel que fa al projecte personal/professional com pel que fa al projecte empresarial, el que es coneix com a nous jaciments d'ocupació (NJO) o filons d'ocupació com a potencials sectors per crear ocupació. Són aquells àmbits que tenen més demanda d'ocupació, com és el cas dels relacionats amb activitats de l'àmbit de la vida quotidiana (atenció a la gent gran, llars d'infants, ajuda a persones amb discapacitat, reinserció social...), del lleure i la cultura (turisme rural, restauració del patrimoni...) i dels serveis mediambientals (recollida i tractament selectiu de residus, reforestació, tecnologies menys contaminants...) relacionats amb l'economia verda i l'economia circular per aprofitar els recursos. Aquests nous jaciments d'ocupació sorgeixen per l'aparició de noves necessitats socials i són mercats amb gran potencial de creixement i poden ser generadors de llocs de treball. En aquest aspecte, també cal tenir en compte les oportunitats fruit de l'acceleració tecnològica, la gestió de dades digitals, la intel·ligència artificial, etc.

Pel que fa al projecte empresarial, cal destacar la importància de l'emprenedoria social i solidària. És aquell tipus d'emprenedoria que s'associa als conceptes d'economia i innovació social i solidària, i engloba projectes de molts diversos camps però tots amb un objectiu comú i fixat: proposar solucions innovadores per als reptes socials d'avui dia. Hi formen part aquelles empreses que busquen ser rendibles contribuint a una causa social incorporant alguna innovació social i amb un gran compromís cívic, per exemple la fundació Ashoka. Algunes de les propostes educatives que es poden dur a terme són els projectes d'aprenentatge servei, en els quals l'alumnat elabora un projecte per satisfer necessitats reals de l'entorn i contribuir així a millorar-lo. O bé, també es pot incentivar l'alumnat perquè el seu projecte empresarial sigui la creació d'una cooperativa.

És important destacar que per a la realització del projecte empresarial pot ser interessant la col·laboració transversal amb altres matèries. Per exemple, si l'alumnat escull realitzar un projecte que impliqui la creació d'una aplicació mòbil seria idoni establir una col·laboració amb el departament de tecnologia.

Projecte personal/professional

Per construir un projecte personal/professional el primer pas que haurà de fer l'alumne o alumna és reflexionar sobre si mateix, sobre les seves competències personals i socials en el treball, valorar què sap fer millor, identificar els seus interessos i motivacions, les seves qualitats i habilitats envers la feina per construir el seu perfil professional. L'autoconeixement implica reflexionar sobre un mateix i ens permet recopilar informació sobre com som, què ens agrada, quines coses sabem fer millor i en quines tenim més dificultat per millorar-les, com ens relacionem amb els altres i amb l'entorn, com reaccionem davant de diferents situacions de la vida, etc. Recopilar aquesta informació sobre ells mateixos els serà molt útil a l'hora de prendre decisions sobre l'itinerari personal i la carrera professional.

S'haurien de dur a terme activitats que ajudin l'alumnat a identificar i entrenar algunes de les competències que es consideren un valor afegit en el mercat laboral. En aquest sentit, es pot treballar amb les 21 competències personals més valorades en el mercat laboral actual que identifica **Barcelona Activa**. Per exemple, algunes d'aquestes competències, com que es treballen en el projecte empresarial, es podria crear una rúbrica amb una gradació per nivells de manera que l'alumnat mateix valori (autoavaluació) la seva situació inicial i final respecte a aquestes competències abans i després de realitzar el projecte. Per a les altres competències que no es treballin directament en el projecte empresarial, es poden crear activitats per entrenar-les i perquè l'alumnat les demostrï en accions concretes que podrien acabar convertint-se en hàbits de treball (dimensió actitudinal).

Una altra activitat que es pot proposar és consultar el **Diccionari de competències clau**, identificar i descriure 4 o 5 competències pròpies, 4 o 5 d'un company o companya, i després posar-les en comú per veure si coincideixen les que ells s'han identificat amb les que els hi ha identificat el company o companya.

Després, l'alumne o alumna haurà de comparar els seus interessos amb les ofertes de mercat de treball i valorar les possibilitats reals d'accedir a l'àmbit professional desitjat, per això es pot proposar a l'alumnat que per mitjà d'un cercador d'Internet entri a diversos portals on hi ha ofertes de llocs de treball: FeinaActiva,

InfoJobs, SEPE, SOC, etc.; i cerqui anuncis que es relacionin amb els seus interessos professionals. Se'ls pot demanar que analitzin les condicions i característiques de l'oferta de treball: perfil professional, habilitats que es demanen, funcions a realitzar, tipus de contracte, sou que s'ofereix, etc. A partir d'aquesta informació, l'alumnat pot fer un estudi sobre quines habilitats hauria de millorar per poder optar a aquests llocs de treball que els interessin.

També es pot plantejar realitzar el **Test d'interessos professionals** de Barcelona Treball de Barcelona Activa, i així podran descobrir les professions més adients als seus interessos i motivacions.

A continuació, es pot proposar a l'alumnat que consulti l'apartat "**Coneix els sectors amb futur**" del portal Barcelona Treball de Barcelona Activa perquè triïn un sector econòmic que els interessi i identifiquin les ocupacions d'aquest sector on voldrien treballar, i n'analitzin la informació relacionada.

Un cop l'alumne o alumna ja ha reflexionat sobre si mateix i coneix els seus interessos professionals, necessita descobrir quines opcions formatives li ofereix el sistema educatiu i quin és el camí per arribar-hi, i dissenyar el seu itinerari d'estudis. Al portal **Estudiar a Catalunya** hi ha recursos per treballar aquests aspectes (tipus d'estudis, centres educatius per territori, cost de la matrícula, sortides professionals, etc.).

Per poder accedir a una feina moltes vegades cal presentar un currículum i/o carta de presentació. Per això, és important que coneguin les tipologies de currículums i de cartes de presentació que existeixen. Se'ls pot demanar que confeccionin el seu currículum i un exemple de carta de presentació. Cal fer veure als alumnes que el currículum és una eina de presentació a les empreses i que, per tant, és important analitzar què poden ressaltar-hi i emfatitzar les habilitats personals que els diferencien dels altres. Sobretot, quan encara tenen poca experiència, és recomanable que llistin tot el que hagin fet relacionat amb activitats d'oci en grup o individuals, de voluntariat, pràctiques... Per contextualitzar, es poden analitzar alguns currículums, des dels més tradicionals fins als més moderns i creatius, com són els currículums infogràfics o els videocurrículums. Es poden veure videocurrículums creatius, com per exemple **Brick CV**, **Metro CV** i **Fent galetes CV** i fer-ne una anàlisi de certs aspectes (música, guió, creativitat, estructura...) de forma individual i després amb el grup classe per extreure'n idees. Es pot demanar que realitzin el seu propi videocurrículum (des del guió fins a la publicació).

Projecte empresarial

Amb aquest projecte l'alumnat ha de demostrar la seva capacitat per posar en acció habilitats com la planificació i l'organització d'accions i recursos necessaris per idear i crear un negoci.

Es pot començar pel concepte d'idees empresarials innovadores. Per això, es pot veure el capítol "**Blau. El fals nou**" de la sèrie de TV3 *Economia en colors*, on es reflexiona sobre la importància d'innovar, que no vol dir necessàriament crear una patent d'R+D. Els alumnes poden reflexionar a partir de les preguntes: Què tenen en comú empreses conegudes com IKEA, McDonald's, Zara...? Quina és la gran innovació d'IKEA? Per què fem les coses com les fem i no es poden canviar com va fer Amancio Ortega? S'ha de fer veure que les idees sorgeixen d'observar l'entorn i les necessitats no cobertes que van canviant.

Es poden fer servir tècniques de creativitat per generar idees i activar el pensament creatiu, per exemple **Sis barrets per pensar** o d'altres.

Per prendre contacte amb el món empenedor, es pot demanar a l'alumnat que busqui a YouTube vídeos de joves empenedors (per exemple, els vídeos del projecte **Joves amb IVA** de la Direcció General de Joventut o bé el del **fundador d'eyeOS**, i després que n'escullin uns quants, els visualitzin i identifiquin les motivacions dels joves que hi apareixen. A continuació poden reflexionar sobre si se senten identificats amb ells o amb les seves motivacions. Es recomana demanar que facin una cerca sobre el nombre de nois empenedors i noies empenedores, per analitzar la desigualtat en aquest camp i reflexionar sobre el diferent paper de dones i

homes en el món dels negocis, les causes i les conseqüències d'aquesta desigualtat, i quines poden ser alternatives de millora.

També es poden llegir i analitzar articles sobre empresaris i empresàries emprenedors propers, veure xerrades o entrevistes que hagin fet o, fins i tot, treballar a partir de les seves biografies. Així mateix, es pot recórrer a la Femcat, Fundació d'Empresaris de Catalunya, que a través del programa **Escola i Empresa**, en col·laboració amb el Departament d'Educació i altres organismes, ofereix la possibilitat d'un diàleg entre un empresari o empresària i l'alumnat d'educació secundària obligatòria per ajudar els estudiants a visualitzar aspectes de la vida a l'empresa i del seu paper a la societat.

Un recurs interessant és conèixer i, si és possible, visitar **coworkings i vivers d'empreses**. S'ha de considerar que també hi ha **vivers d'empreses d'economia social**.

Un altre recurs didàctic molt adient és la visita a una empresa. Es poden visitar empreses del barri, més properes a l'entorn de l'alumnat, o altres empreses més grans que rebin visites, com per exemple Coca-Cola, Anís del Mono, Damm, Codorniu, Danone, La Fageda, etc.

Una altra activitat didàctica que es pot dur a terme és l'activitat-taller **CaixaLab Experience. Laboratori d'emprenedoria** del portal educatiu EduCaixa, en què l'alumnat realitza un recorregut per un espai multimèdia i amb diferents activitats interactives amb l'objectiu de descobrir el procés d'emprenedoria i les característiques i els valors d'una actitud emprenedora.

Cal fer veure a l'alumnat que la creativitat i la inventiva són capacitats molt valorades en el món laboral. Per això, es poden realitzar sortides al **Museu del Disseny de Barcelona** o al **Museu dels Invents de Barcelona**. Aquestes visites poden ajudar a aflorar la creativitat de l'alumnat.

El pla d'empresa o pla de negoci conté, de forma genèrica, els següents apartats, que es treballaran amb més o menys aprofundiment segons la maduresa de l'alumnat: definició del negoci, descripció de l'equip promotor, anàlisi DAFO, pla de màrqueting, pla de producció i qualitat, pla d'organització i gestió, pla juridicofiscal i pla economicofinancer. Per ampliar informació sobre el contingut d'un pla d'empresa es pot consultar la **Guia del pla d'empresa** del Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya. Una altra manera de presentar i analitzar el pla d'empresa és, per exemple, mitjançant el model de negoci Canvas, llenç que permet una representació visual del projecte a partir de nou elements que caracteritzen i descriuen un negoci.

Cal tenir present noves formes de produir, distribuir i consumir, perquè l'economia sigui més solidària i sostenible. Per exemple, es pot veure el vídeo **L'economia solidària ensenya el cor** de la Xarxa d'Economia Solidària (XES) que parla del balanç social. El balanç social és una eina que pretén mesurar l'impacte social, ambiental i de bon govern; avalua aspectes de les organitzacions que vulguin ser socialment responsables, com ara la democràcia, la igualtat, el compromís ambiental, el compromís social, la qualitat laboral i la qualitat professional. Respecte a això, es pot demanar a l'alumnat que elabori una llista dels beneficis socials (generació de riquesa, creació de llocs de treball, ajudes als treballadors...) i els costos socials (riscos laborals a considerar, possible contaminació ambiental, dificultats de conciliació laboral i familiar...) que genera l'activitat del seu projecte, fins i tot se'ls pot demanar que intentin quantificar-los en termes monetaris.

També s'han de tenir presents qüestions relacionades amb l'ètica empresarial i la responsabilitat social corporativa. A l'hora de dissenyar un projecte empresarial s'han de tenir en compte aquests aspectes per garantir la sostenibilitat social, laboral i mediambiental.

Cal recordar que el projecte empresarial constitueix un escenari idoni per entrenar habilitats de treball en equip, com la identificació, definició i establiment de rols; la coordinació de tasques; la interrelació i la comunicació dins de l'equip; el lideratge; la presa de decisions... També és idoni per entrenar destreses digitals, per exemple l'ús del full de càlcul per al pla financer o eines multimèdia per presentar el projecte.

Orientacions per a l'avaluació

Aquesta competència, de caràcter més pràctic i enfocada a l'acció, s'ha d'avaluar tenint en compte tant el procés com el resultat de dur a terme els dos tipus de projectes: un projecte de tipus personal/professional i un projecte empresarial. Per avaluar aquests aprenentatges pot resultar especialment indicat l'ús de rúbriques.

Pel que fa al projecte personal/professional, es valorarà la capacitat dels alumnes per reflexionar sobre ells mateixos identificant les seves pròpies competències personals, socials i professionals; així com la capacitat per identificar les sortides professionals que s'adeqüin millor al seu perfil i els itineraris educatius corresponents.

Pel que fa al projecte empresarial, es valorarà la capacitat dels alumnes de planificar un negoci amb coherència i creativitat a partir d'un problema o una necessitat detectats.

Alguns indicadors per a l'avaluació d'aquesta competència pel que fa al projecte personal/professional poden ser:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica les pròpies competències personals i socials.	Identifica i analitza les pròpies competències personals i socials.	Identifica, analitza i valora les pròpies competències personals i socials.
S'informa sobre ocupacions del seu interès.	S'informa prèviament sobre diferents sectors d'ocupació.	Investiga sobre el mercat de treball i els nous filons d'ocupació.
Decideix els itineraris a partir d'informacions però no de manera sistemàtica.	Decideix els itineraris a partir d'informacions recollides en el seu entorn de manera sistemàtica.	Decideix els itineraris a partir d'una petita anàlisi de les opcions de formació i presenta amb claredat les raons per les quals pren la decisió.
Anticipa les activitats i els recursos bàsics per desenvolupar el projecte, però sense concretar l'ordre o la temporització.	Anticipa les activitats i els recursos necessaris per desenvolupar el projecte amb uns certs ordre i temporització.	Anticipa les activitats i els recursos necessaris per desenvolupar el projecte amb un ordre i una temporització adequats.
Incorpora al projecte els passos bàsics del procés que cal dur a terme.	Incorpora al projecte la majoria dels passos del procés que cal dur a terme.	Incorpora al projecte la majoria dels passos del procés i n'estableix conclusions coherents.
Planteja un possible itinerari tenint en compte el seu punt de partida.	Planteja almenys dos possibles itineraris coherents amb les pròpies capacitats.	Planteja com a mínim tres possibles itineraris coherents amb les pròpies capacitats i interessos personals.
Esquematitza els resultats del projecte personal/professional de forma original.	Elabora o presenta els resultats del projecte personal/professional de forma original.	Elabora i presenta els resultats del projecte personal/professional de forma original.
Mostra dificultats en la identificació i aprofitament dels recursos digitals disponibles.	Identifica els recursos digitals adequats, però no acaba d'aprofitar-los.	Identifica i aprofita correctament les possibilitats que ofereixen els recursos digitals.
...

Alguns indicadors per a l'avaluació d'aquesta competència per al cas del projecte empresarial poden ser:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
S'informa sobre empreses del seu interès.	S'informa prèviament sobre tipus empreses i sectors d'activitat.	Investiga sobre problemes a resoldre o necessitats a cobrir.
Proposa possibles idees de negoci només tenint en compte interessos i motivacions personals.	Proposa possibles idees de negoci a partir d'informacions recollides de l'entorn.	Proposa possibles idees de negoci a partir d'una petita anàlisi de mercat i presentant amb claredat les raons per les quals s'ha decidit per a aquest tipus de negoci.
Anticipa les activitats i els recursos bàsics per desenvolupar el projecte, però sense concretar l'ordre o la temporització.	Anticipa les activitats i els recursos necessaris per desenvolupar el projecte amb uns certs ordre i temporització.	Anticipa les activitats i els recursos necessaris per desenvolupar el projecte amb un ordre i una temporització adequats.
Elabora un pla d'empresa amb informació bàsica del negoci a crear.	Elabora un pla d'empresa amb informació significativa del negoci a crear.	Elabora un pla d'empresa, complet i detallat, amb informació significativa del negoci a crear.
Crea un producte bàsic.	Crea un producte elaborat.	Crea un producte elaborat i aprofitant correctament les potencialitats de les tecnologies digitals.
Esquemmatitza els resultats del projecte empresarial de forma original.	Elabora o presenta els resultats del projecte empresarial de forma original.	Elabora i presenta els resultats del projecte empresarial de forma original.
Participa imposant el seu criteri i el justifica.	Participa incorporant altres criteris i justificant el propi criteri.	Promou entesa i diàleg per arribar a una decisió consensuada.
Assumeix la major part de les tasques que li corresponen com a membre de l'equip.	Assumeix totes les tasques que li corresponen com a membre de l'equip, i respecta i incorpora les opinions dels companys i companyes de l'equip.	Assumeix totes les tasques que li corresponen com a membre de l'equip, respecta i incorpora les opinions dels companys i companyes de l'equip, i es responsabilitza del projecte final.
Mostra dificultats en la identificació i aprofitament dels recursos digitals disponibles.	Identifica els recursos digitals adequats, però no acaba d'aprofitar-los.	Identifica i aprofita correctament les possibilitats que ofereixen els recursos digitals.
...

A l'hora d'avaluar aquesta competència es poden tenir en compte diversos aspectes, com el procés o desenvolupament del projecte, el document final (pla d'empresa o projecte personal/professional), les produccions creades (presentació, pàgina web, podcast, vídeo, infografia, app, etc.), la capacitat d'innovació... I d'altres de caràcter més transversal, com els relacionats amb el treball en equip i el lideratge; l'autonomia personal; l'expressió escrita i l'exposició oral; i l'ús de les tecnologies digitals. L'avaluació d'aquests aspectes es pot fer mitjançant rúbriques. A continuació es presenta un exemple de rúbrica d'avaluació del pla d'empresa:

Rúbrica per avaluar el pla d'empresa				
Nom de l'alumne/a:				
Criteri	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3	Valoració
Justificació del projecte	Justifica el projecte arran de les necessitats detectades.	Justifica amb criteri les necessitats que cobreix el projecte.	Justifica amb precisió les necessitats que cobreix el projecte.	
Descripció del negoci	Identifica clarament quin és el producte o servei i la necessitat que cobreix.	Determina els departaments o àrees del negoci i assigna les funcions a cadascuna.	Estableix les relacions entre les àrees, així com els mecanismes de comunicació i control.	
Estructura i completesa	Desenvolupa els apartats bàsics del pla d'empresa.	Desenvolupa la majoria dels apartats del pla d'empresa.	Desenvolupa la majoria dels apartats del pla d'empresa, de forma detallada i establint conclusions coherents.	
Qualitat	Presenta uns resultats poc clars i/o amb alguna errada (conceptual i/o procedimental).	Presenta uns resultats clars, sense cap errada substancial.	Presenta uns resultats clars amb un nivell elevat de concisió i precisió.	
Elaboració de pressupost	Confeciona un pressupost poc detallat o poc adequat.	Confeciona un pressupost adequat, però no sempre el té en compte en la presa de decisions.	Confeciona un pressupost adequat i detallat d'ingressos i costos, l'avalua i pren decisions.	
Estudi de viabilitats	Cita una o alguna de les viabilitats empresarials, però sense desenvolupar-les.	Planteja correctament almenys una de les viabilitats empresarials.	Planteja correctament més d'una viabilitat empresarial.	
Responsabilitat social corporativa/ empresarial (RSC/RSE)	Identifica alguns impactes laborals, socials i mediambientals del projecte.	Analitza l'impacte laboral, social i mediambiental del projecte, però no el concreta a l'hora de millorar-lo.	Valora l'impacte laboral, social i mediambiental del projecte, i el concreta a l'hora de millorar-lo.	

Dimensió actitudinal

La dimensió actitudinal posa èmfasi en la implicació activa de l'alumnat per a la construcció d'un compromís i posicionament personal sobre qüestions econòmiques que l'envolten i que condicionen el seu futur i el del mateix planeta.

Aquesta dimensió es concreta en l'actitud següent:

- **Actitud 1.** Implicar-se activament en qüestions econòmiques amb una actitud positiva com a ciutadans i ciutadanes responsables.

Aquesta actitud pretén que l'alumnat desenvolupi una disposició propositiva respecte a qüestions i problemàtiques de l'economia i l'emprenedoria, amb l'aplicació d'uns valors ètics, solidaris i responsables.

Està enfocada principalment a l'acció i posa de manifest la importància de la corresponsabilitat, és a dir, com la presa de decisions individuals i locals té efectes a escala col·lectiva i global, i com alguns problemes que afecten el planeta només es poden resoldre col·lectivament; per exemple com en el cas de la pandèmia de la COVID-19.

L'alumnat ha de desenvolupar aquesta actitud a partir de l'assoliment de les competències de les matèries d'Economia i Emprenedoria i amb el suport de la resta de continguts de l'àmbit social.

ACTITUD 1

Implicar-se activament en qüestions econòmiques amb una actitud positiva com a ciutadans i ciutadanes responsables

Explicació

Aquesta actitud, lligada a valors com el compromís i l'ètica, implica la disposició per utilitzar el coneixement econòmic amb la intenció de transformar la societat perquè sigui més justa i ofereixi oportunitats per a tothom.

Forma part d'aquesta actitud manifestar interès, curiositat i desig de saber sobre qüestions econòmiques més enllà del que es treballa a l'aula per obtenir satisfacció personal.

Suposa, a més, ser conscient de la pertinença a una comunitat social i econòmica, i entendre i valorar les implicacions que això comporta.

Una actitud positiva en aquest context implica reconèixer les desigualtats econòmiques, així com saber els factors històrics, culturals i econòmics que n'han determinat l'evolució, i mostrar preocupació

per erradicar-les. També comporta la capacitat per transferir a l'entorn personal i familiar habilitats apreses com la planificació i l'organització d'accions, o bé l'elaboració de pressupostos.

Aquesta competència actitudinal està estretament relacionada amb les competències bàsiques de l'àmbit de cultura i valors: 1 (*Actuar amb autonomia en la presa de decisions i ser responsable dels propis actes*) i 10 (*Realitzar activitats de participació i de col·laboració que promoguin actituds de compromís i democràtiques*).

També està vinculada amb la competència 4 de l'àmbit personal i social (*Participar a l'aula, al centre i a l'entorn de manera reflexiva i responsable*).

Es pot relacionar també amb les competències bàsiques de l'àmbit digital, sobretot les que tenen a veure amb enregistrar i presentar informació a través de mitjans digitals.

Orientacions metodològiques

Una activitat didàctica que es pot dur a terme és veure el vídeo *Com arribar a final de mes*. I proposar als alumnes que calculin el salari hora real de la unitat familiar o bé proposar un cas fictici. Es pot fer una comparativa entre el cost d'un producte que els interessi (per exemple, un telèfon mòbil) i les hores de treball d'un familiar necessàries per poder-lo comprar.

També es pot demanar als alumnes que recopilin consells per estalviar (alimentació, supermercats, rebaixes, despeses de la llar...), proposar que els intentin posar en pràctica a casa i que en recullin evidències. Per exemple, es pot proposar a l'alumnat que participi en la compra familiar i faci una classificació dels productes de la llista de la compra segons cobreixin necessitats o desitjos. També poden fer una comparativa dels diferents productes de la cistella de la compra entre diferents establiments per proposar alternatives més sostenibles i solidàries.

Al món es calcula que una quantitat molt alta dels aliments que comprem acaba a les escombraries, una activitat de conscienciació i encaminada a l'acció en aquest aspecte seria proposar a l'alumnat que mesuri la quantitat de menjar que es llança a casa seva durant un període de temps i que proposi com es podria reduir aquest malbaratament.

Una altra activitat pot consistir a demanar a l'alumnat que mesuri la quantitat de plàstic, paper, vidre... que es genera a la llar durant un període de temps i que proposi mesures per reduir-ne el volum. Es pot aprofitar també per valorar la participació de l'alumnat en el reciclatge que fan a casa seva.

S'ha de reflexionar sobre la importància de l'estalvi a l'hora d'encarar despeses futures com comprar un habitatge, la jubilació... Es tracta del que s'anomena cultura de l'estalvi per objectius o també renunciar al consum present per obtenir una recompensa superior en el futur. També pot servir per reflexionar sobre les compres impulsives i supèrflues, relacionant-les amb el malbaratament de recursos.

Es pot veure el documental *Comprar, tirar, comprar... Obsolescència programada* i reflexionar sobre el concepte d'obsolescència programada i sobre les repercussions de la reducció intencionada de la vida útil dels productes. També es pot fer una activitat en què l'alumnat hagi de fer una comparació entre els costos de reparar un aparell i els costos de comprar-lo.

Una altra activitat didàctica que es pot dur a terme és analitzar notícies i/o declaracions de polítics o d'economistes sobre aspectes econòmics que signifiquin contradiccions.

Es podria comparar el fitxatge multimilionari d'un futbolista amb el salari mínim interprofessional (SMI) o amb el sou mitjà d'altres professions. Per exemple, es pot veure el vídeo "*Cobra massa Leo Messi*" del programa de TV3 *Economia en colors* sobre qüestions ètiques dels sous entre diferents professions.

Orientacions per a l'avaluació

És una competència actitudinal que s'avalua en funció de com es comporta i reacciona l'alumnat davant de qüestions de tipus econòmic que afecten la vida quotidiana, tant individualment com en grup.

L'avaluació d'aquesta actitud es basa en l'observació per part del docent i en les evidències presentades pel mateix alumne. És per això que és adequat avaluar-la mitjançant la recollida d'evidències, per exemple amb la creació d'un *portafolis o carpeta d'aprenentatge*, que pot elaborar-se en format digital.

Per evidenciar-ne l'assoliment, l'alumnat pot presentar exemples de vivències o reportatges que demostrin la seva implicació en els aspectes descrits en aquesta competència actitudinal; es pot fer a través de presentacions multimèdia amb fotografies, enregistraments audiovisuals, podcasts, diaris, blogs, etc.

Alguns criteris per a l'avaluació d'aquesta competència actitudinal poden ser:

- Intervenció en les interaccions sobre temes d'economia.
- Interès en temes econòmics més enllà de l'aula.
- Motivació per a l'acció (compromís social i ètic).
- Transferència a la realitat quotidiana d'allò après.
- Capacitat de col·laborar amb els altres per exigir salaris justos i drets laborals.
- Capacitat per escollir opcions de consum responsable com a via per donar suport a un model productiu més sostenible i just.
- ...

Per facilitar l'avaluació d'aquesta actitud, tot seguit es mostra una possible pauta d'observació:

A respondre per l'alumnat	Gairebé mai	Alguna vegada	Sovint	Molt sovint
Llegeixes notícies sobre temes d'economia?				
Segueixes els telenotícies per informar-te sobre temes d'actualitat econòmica?				
Veus programes o documentals relacionats amb la matèria? ¹				
Segueixes temes d'economia a les xarxes socials?				
Segueixes alguna persona emprenedora a les xarxes socials?				
Segueixes alguna persona economista a les xarxes socials?				
T'informes sobre els programes econòmics dels partits polítics?				
Llegeixes llibres d'economia? ²				
Llegeixes llibres relacionats amb el món de l'empresa? ³				
Parles amb els amics sobre temes econòmics?				
Parles amb la teva família sobre temes econòmics?				
Col·labores amb la teva família en el seguiment del pressupost familiar?				
Planifiques la teva paga?				
Estalvies?				
Planifiques les teves despeses a mitjà i llarg termini?				
Amplies el que has après a classe?				
Participes o has participat en projectes, campanyes, ONG... sobre aspectes de desigualtats socioeconòmiques, de gènere, etc.? ⁴				
...				

1. Digues quins: _____

2. Digues quins: _____

3. Digues quins: _____

4. Digues quins: _____

A respondre pel professorat	Gairebé mai	Alguna vegada	Sovint	Molt sovint
Demana aclariments quan no entén les explicacions.				
Manifesta curiositat davant dels nous aprenentatges.				
Intervé activament a l'aula.				
Proposa temes de debat.				
Porta notícies per comentar.				
Aporta exemples a classe.				
Participa en projectes o campanyes de conscienciació sobre desigualtats (socioeconòmiques, de gènere...) que es fan al centre.				
...				

Annex 1

Continguts clau de les competències

Continguts clau d'Economia	Competències			Actitud
	1	2	3	1
1. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental.				
2. Trets econòmics de la societat catalana, espanyola, europea i del món.				
3. Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació en l'economia.				
4. Model de negoci i pla d'empresa.				
5. Itineraris formatius i carreres professionals.				
6. Finances personals.				
7. Finances públiques.				
8. Sistemes i models econòmics.				
9. Principals agents econòmics.				
10. Desenvolupament sostenible.				
11. Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.				
12. Els grans àmbits geopolítics i econòmics.				
13. Política econòmica: indicadors i instruments.				

Continguts clau d'Emprenedoria	Competències			Actitud
	1	2	3	1
1. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental.				
2. Trets econòmics de la societat catalana, espanyola, europea i del món.				
3. Ètica i responsabilitat empresarial.				
4. Model de negoci i pla d'empresa.				
5. Itineraris formatius i carreres professionals.				
6. Finances personals.				
7. Finançament empresarial.				
8. Sistemes i models econòmics.				
9. Viabilitats: mediambiental, econòmica, financera i comercial.				

Annex 2

Relació entre els continguts clau de les competències i els continguts curriculars

Continguts clau d'Economia	Continguts curriculars d'Economia 4t
1. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental.	<ul style="list-style-type: none"> • L'empresa i l'empresari. • La funció de producció. Factors de producció que intervenen en un procés productiu. • Tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. Ingressos, costos i beneficis.
2. Trets econòmics de la societat catalana, espanyola, europea i del món.	<ul style="list-style-type: none"> • L'empresa i l'empresari. • Tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. Ingressos, costos i beneficis. • Característiques relacionades amb les formes de treball: treball per compte propi (autoocupació) i treball per compte d'altri.
3. Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació en l'economia.	<ul style="list-style-type: none"> • Els ingressos i les despeses de l'Estat. • La política fiscal com a instrument de distribució de rendes. • Drets i deures dels consumidors en el mercat financer. • Drets i deures que es deriven de les relacions laborals en el mercat de treball. • La inflació i la deflació. L'ocupació i l'atur. • El contracte de treball i la negociació col·lectiva. • L'empresa i l'empresari. • Tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. Ingressos, costos i beneficis.
4. Model de negoci i pla d'empresa.	<ul style="list-style-type: none"> • L'empresa i l'empresari. • La funció de producció. Factors de producció que intervenen en un procés productiu. • Tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. Ingressos, costos i beneficis. • Planificació i execució d'un projecte empresarial.
5. Itineraris formatius i carreres professionals.	<ul style="list-style-type: none"> • Interessos, aptituds i motivacions personals per a la carrera professional. • Itineraris formatius i carreres professionals. • Característiques relacionades amb les formes de treball: treball per compte propi (autoocupació) i treball per compte d'altri.

Continguts clau d'Economia	Continguts curriculars d'Economia 4t
6. Finances personals.	<ul style="list-style-type: none"> • La gestió del pressupost personal. • Productes financers de dèbit i crèdit. • Drets i deures dels consumidors en el mercat financer. • L'assegurança com a mitjà de cobertura de riscos.
7. Finances públiques.	<ul style="list-style-type: none"> • Els ingressos, les despeses, el consum, l'estalvi i les inversions.
8. Sistemes i models econòmics.	<ul style="list-style-type: none"> • Les necessitats humanes i l'escassetat. • L'assignació de recursos. El cost d'oportunitat. • Evolució històrica dels sistemes econòmics. • Els cicles econòmics. • Les relacions bàsiques que s'estableixen entre les empreses i altres agents econòmics. • Els ingressos, les despeses, el consum, l'estalvi i les inversions.
9. Principals agents econòmics.	<ul style="list-style-type: none"> • Les relacions bàsiques que s'estableixen entre les empreses i altres agents econòmics.
10. Desenvolupament sostenible.	<ul style="list-style-type: none"> • La funció de producció. Factors de producció que intervenen en un procés productiu. • El desenvolupament sostenible. • Els ingressos i les despeses de l'Estat. • El deute públic i el dèficit públic. • La inflació i la deflació. L'ocupació i l'atur.
11. Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.	<ul style="list-style-type: none"> • El comerç internacional i la globalització econòmica. • La política monetària: el Banc Central Europeu. • L'economia a la Unió Europea. Polítiques comunes.
12. Els grans àmbits geopolítics i econòmics.	<ul style="list-style-type: none"> • L'economia a la Unió Europea. Polítiques comunes. • La política monetària: el Banc Central Europeu.
13. Política econòmica: indicadors i instruments.	<ul style="list-style-type: none"> • Els ingressos i les despeses de l'Estat. • La inflació i la deflació. L'ocupació i l'atur. • El deute públic i el dèficit públic. • La política fiscal com a instrument de distribució de rendes. • La política monetària: el Banc Central Europeu. • L'economia a la Unió Europea. Polítiques comunes.

Continguts clau d'Emprenedoria	Continguts curriculars d'Emprenedoria 1r-3r	Continguts curriculars d'Emprenedoria 4t
1. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental.	<ul style="list-style-type: none"> • Valors i cultures del treball i de les capacitats emprenedores. • Estudi del mercat potencial per a generació d'idees de negoci. 	<ul style="list-style-type: none"> • La iniciativa emprenedora i l'empresari a la societat. • L'estructura productiva: procés productiu i factors productius. • L'empresa: tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. • La idea de projecte d'empresa.
2. Trets econòmics de la societat catalana, espanyola, europea i del món.	<ul style="list-style-type: none"> • Valors i cultures del treball i de les capacitats emprenedores. • Estudi del mercat potencial per a generació d'idees de negoci. 	<ul style="list-style-type: none"> • La iniciativa emprenedora i l'empresari a la societat. • L'empresa: tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. • Característiques del mercat. • Ajudes i suports a la creació d'empreses. • Els impostos que afecten les empreses.
3. Ètica i responsabilitat empresarial.	<ul style="list-style-type: none"> • Valors i cultures del treball i de les capacitats emprenedores. 	<ul style="list-style-type: none"> • El treball. Drets i deures derivats de la relació laboral. • El contracte laboral i la negociació col·lectiva. • Els impostos que afecten les empreses. • Els riscos laborals i les prevencions laborals. • La iniciativa emprenedora i l'empresari a la societat. • L'empresa: tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat.
4. Model de negoci i pla d'empresa.	<ul style="list-style-type: none"> • Planificació i execució en grup d'un projecte empresarial senzill. 	<ul style="list-style-type: none"> • La iniciativa emprenedora i l'empresari a la societat. • La idea de projecte d'empresa. • L'estructura productiva: procés productiu i factors productius. • L'empresa: tipus d'empreses. Funcions, objectius i fiscalitat. • Planificació i execució d'un pla d'empresa. • Característiques del mercat. • Viabilitat del projecte empresarial. • Ajudes i suports a la creació d'empreses. • Fonts de finançament empresarials. Externes i internes • La planificació financera de les empreses. • Els impostos que afecten les empreses. • Els riscos laborals i les prevencions laborals.

Continguts clau d'Emprenedoria	Continguts curriculars d'Emprenedoria 1r-3r	Continguts curriculars d'Emprenedoria 4t
5. Itineraris formatius i carreres professionals.	<ul style="list-style-type: none"> • Les vies d'accés als nivells acadèmics, les competències i titulacions que se'n deriven, i les diferents famílies professionals i sortides laborals. • Disseny del propi itinerari formatiu i professional. • Recerca sobre les diferents tasques que fan professionals de diferents nivells de qualificació, tot superant estereotips de gènere i altres prejudicis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interessos, aptituds, capacitats i motivacions personals per a la carrera professional. • Itineraris formatius i carreres professionals. • La presa de decisions de l'itinerari personal.
6. Finances personals.	<ul style="list-style-type: none"> • El pressupost personal. • Principals productes i serveis financers. 	<ul style="list-style-type: none"> • El pressupost personal.
7. Finançament empresarial.	<ul style="list-style-type: none"> • Principals productes i serveis financers. • El paper dels intermediaris financers en la societat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Els ingressos, les despeses, el consum i l'estalvi. • Fonts de finançament empresarials. Externes i internes. • La planificació financera de les empreses. • Conceptes d'inversió i finançament. • El paper dels intermediaris financers a la societat.
8. Sistemes i models econòmics.		<ul style="list-style-type: none"> • Els ingressos, les despeses, el consum i l'estalvi. • El diner. El sistema financer i bancari. • Conceptes d'inversió i finançament. • El paper dels intermediaris financers a la societat.
9. Viabilitats: mediambiental, econòmica, financera i comercial.		<ul style="list-style-type: none"> • Viabilitat del projecte empresarial.

Annex 3

Competències i nivells de gradació

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Dimensió econòmic-social	1. Contrastar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics per entendre com afecten la vida de les persones i el medi ambient	1.1. Descriure les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics, per identificar-ne l'impacte en la vida quotidiana de la ciutadania i sobre el medi ambient.	1.2. Analitzar les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics, per plantejar propostes d'actuació.	1.3. Valorar de manera justificada les interrelacions que es produeixen entre els agents econòmics i les desigualtats generades, per plantejar alternatives viables des del punt de vista econòmic i mediambiental.
	2. Interpretar informació econòmica emprant indicadors i instruments de política econòmica	2.1. Identificar fets i fenòmens econòmics a partir del coneixement d'indicadors i instruments de política econòmica.	2.2. Analitzar fets i fenòmens econòmics a partir de la interpretació d'indicadors i instruments de política econòmica.	2.3. Contrastar i valorar fets i fenòmens econòmics a partir de la comparació d'indicadors i instruments de política econòmica, per plantejar alternatives de manera fonamentada.
Dimensió emprenedora	3. Dissenyar projectes tant en l'àmbit empresarial com en l'àmbit personal/professional	3.1. Planificar i organitzar un projecte personal/professional i un projecte empresarial ben estructurats justificant-ne coherentment la tria.	3.2. Desenvolupar de forma original un projecte personal/professional amb almenys un itinerari; i un projecte empresarial amb almenys una viabilitat.	3.3. Desenvolupar detalladament un projecte personal/professional amb diversos itineraris; i un projecte empresarial amb diferents viabilitats.

Annex 4

Portals de referència del Departament d'Educació i recursos educatius i llocs d'interès

Portal	Descripció
XTEC	<p>La Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) és la xarxa telemàtica del Departament d'Educació al servei específic del sistema educatiu de Catalunya i ofereix els apartats següents: Recursos, Centres, Currículum i orientació, Comunitat, Formació, Projectes, Innovació, Serveis educatius, Atenció a l'usuari i La meua XTEC.</p> <p>Adreces URL: http://xtec.gencat.cat/ca/inici/ http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/ http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/economia/ http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/emprenedoria/ http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/xarxacb/avaluarperaprendre/carpetadaprenentatge/</p>
ALEXANDRIA	<p>Alexandria és una biblioteca de recursos desenvolupada pel Departament d'Educació regida pel principi de cooperació que permet pujar alguns tipus de materials educatius digitals, com ara cursos Moodle, activitats per a PDI, entre d'altres, per facilitar la seva posterior localització i intercanvi.</p> <p>Adreça URL: https://alexandria.xtec.cat/?lang=es</p>
ARC (Aplicació de Recursos al Currículum)	<p>Espai estructurat i organitzat que permet accedir a propostes didàctiques vinculades als continguts del currículum i que ajuden a avançar en l'exemplificació de les orientacions per al desplegament de les competències bàsiques.</p> <p>Adreça URL: https://apliense.xtec.cat/arc/</p>
ATENEU	<p>Ateneu és l'espai de formació que recull els materials elaborats per a les activitats formatives, recursos metodològics i documentals, eines per treballar a les aules i tutorials.</p> <p>Adreça URL: http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/cursos/index</p>
EDU365	<p>L'Edu365 és el portal del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya adreçat a l'alumnat de les escoles i instituts del país i les seves famílies, tot i que qualsevol usuari pot fer ús dels recursos que hi apareixen.</p> <p>Adreça URL: http://www.edu365.cat/eso/economia/index.html</p>

Portal	Descripció
MERLÍ	<p>Merlí és el catàleg de recursos educatius digitals i físics de la XTEC 2.0 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu de proporcionar a la comunitat educativa un entorn de catalogació, indexació i cerca de materials didàctics.</p> <p>Adreça URL: http://merli.xtec.cat/merli/cerca/directoriInicial.jsp</p>
XARXA DOCENT 2.0	<p>La Xarxa Docent és una xarxa social de docents i per als docents. Els objectius principals d'aquest espai d'acompanyament virtual són:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oferir suport i acompanyament didàctic i pedagògic al professorat per a la incorporació de les TAC. 2. Oferir informació rellevant relacionada amb els aspectes docents i de gestió d'aula amb eines i recursos multimèdia. 3. Compartir i difondre coneixements i experiències entre tots els docents participants. 4. Crear una comunitat de pràctica orientada a l'aprenentatge entre iguals. <p>Adreça URL: http://educat.xtec.cat</p>

Recursos educatius i llocs d'interès

Portal	Adreça URL
Banc d'Espanya. Portal educatiu	https://portaleducativo.bde.es/educa/es/
Banc Mundial	https://www.bancomundial.org
Barcelona Activa. Emprenedoria	https://emprenedoria.barcelonactiva.cat/emprenedoria/cat/
Barcelona Activa. Treball	https://treball.barcelonactiva.cat/porta22/es/
Borsa de Barcelona	http://www.borsabcn.es/esp/asp/Portada/Portada.aspx
Cambra de Comerç de Barcelona	https://www.cambrabcn.org/es/home
Canal Empresa. Generalitat de Catalunya	http://canalesmpresa.gencat.cat/ca/inici/
CATESCO. Educació per als objectius de desenvolupament sostenible	http://unesco.cat.org/wp-content/uploads/2019/04/Educació-per-als-objectius-de-desenvolupament-sostenible.pdf
Economia. Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda. Generalitat de Catalunya	http://economia.gencat.cat/ca/inici
Educaixa. Portal educatiu de La Caixa	https://www.educaixa.com/es/home
El Blog Salmón. Blog amb notícies d'economia i empresa	www.elblogsalmon.com
"El preu dels diners", joc en línia	http://www.elpreudelsdiners.cat
Eurostat. Oficina d'estadística de la Comissió Europea	https://ec.europa.eu/eurostat
Explica. Portal divulgatiu de l'Institut Nacional d'Estadística (INE)	https://www.ine.es/explica/explica.htm
FemCat. Fundació d'Empresaris de Catalunya	https://www.femcat.cat/es/
FETS. Finances ètiques	http://fets.org/es/las-finanzas-eticas/

Portal	Adreça URL
FIDEM. Fundació Internacional de la Dona Emprenedora	http://www.fidem.info/index.php/ca/
Fundació Mapfre. Joc PlayPension	https://www.fundacionmapfre.org/fundacion/es_es/educa-tu-mundo/educacion-financiera/playpension/
Gepeese. Pla d'Educació Financera. CNMV i Banc d'Espanya	http://www.finanzasparatodos.es/gepeese/es/inicio/
Idescat. Institut d'Estadística de Catalunya	https://www.idescat.cat
Jovecat. Cercar feina. Generalitat de Catalunya	http://jovecat.gencat.cat/ca/temes/treball/cercar_feina/
Joves. Informació jove. Emprenedoria. Ajuntament de Barcelona	https://ajuntament.barcelona.cat/joves/ca/canal/emprenedoria
Ministeri d'Assumptes Econòmics i Transformació Digital	https://portal.mineco.gob.es/es-es/Paginas/default.aspx
ONU. Objectius de desenvolupament sostenible	https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/
Parlament Europeu. Notícies. Economia circular: definició, importància i benefici	https://www.europarl.europa.eu/news/es/headlines/economy/20151201STO05603/economia-circul
Xarxa Emprèn. Generalitat de Catalunya	http://xarxaempren.gencat.cat/ca/inici/